Vaccinationalism styr återhämtningen

Foto: Boliden

Kerstin Hallsten
Chefekonom
kerstin.hallsten@industriarbetsgivarna.se
0702-67 70 25

Pontus Liljefors
Ekonom
pontus.liljefors@industriarbetsgivarna.se

Världen har under drygt ett år befunnit sig i en pandemi som kastade in världsekonomin i en berg- och dalbana styrd av Covid-19, restriktioner, nedstängningar, ekonomisk politik och senast protektionism och vaccinnationalism. Stora rörelser har skett i produktion och priser. Samtidigt är skillnaden i utvecklingen mellan branscher omfattande. Ökat hemmafokus kombinerat med en expansiv politik som hållit uppe köpkraften har stimulerat viss varuhandel, vilket gynnat basindustrin.

Men de tvära kasten har varit en utmaning. Volatila priser är dock vardag för basindustrins företag, liksom det faktum att efterfrågan främst styrs av vad som händer utanför Sveriges gränser, då drygt 90 procent av det som produceras exporteras. Stor potentiell volatilitet på intäktssidan, inriktningen mot globala marknader och stora fasta kostnader för investeringar i en kapitalintensiv produktion gör att industrin behöver ha god motståndskraft och långsiktighet när det gäller kostnadssituationen. Detta är en viktig anledning till att den internationellt konkurrensutsatta industrin sätter märket i avtalsrörelserna.

2021 ännu ett år med Covid-19

Pandemin kan få ett slut under 2021 men Covid-19 kommer att finnas kvar i omlopp, i olika former och i olika grad. Ländernas framgångar med vaccineringen och graden av vaccinnationalism kommer därför påverka kraften i återhämtningen i olika länder. Expansiv ekonomisk politik och vaccinationsframgångar bidrar till en starkare utveckling i länder som USA, där nästan 30 procent av befolkningen har påbörjat vaccineringen. BNP-tillväxten i USA väntas uppgå till 5,5 procent i år, vilket är en tydlig upprevidering, för att sedan dämpas till fyra procent 2022. I Kina, som inte haft nya utbrott, fortsätter återhämtningen och tillväxten blir åtta procent i år.

I Sverige har knappt 10 procent av befolkningen börjat att vaccineras, och i euroområdet cirka 10–15 procent. Problem kring vaccineringen, nya utbrott och restriktioner gör att återhämtning där skjuts framåt i tiden. I Sverige väntas BNP öka med 3,3 procent i år och 3,6 procent 2022. I euroområdet bedöms BNP växa med cirka 3,5 procent både 2021 och 2022. Inflationen i Sverige väntas i genomsnitt bli cirka 1,5 procent och därmed hamna under målet, men Riksbanken bedöms trots det hålla reporäntan oförändrad på noll procent.

Basindustrin ökar endast svagt

Basindustrins volymtillväxt väntas uppgå till runt en procent både i år och 2022. Efterfrågan är stark men utbudsproblem och restriktioner håller delvis tillbaka produktionen. På sikt innebär ett ökat fokus på klimat och hållbarhet i Sverige och globalt enorma möjligheter för industrin. Produkter från exempelvis skogen samt metaller och andra byggmaterial är en viktig del i att minska koldioxidutsläppen. Svensk basindustri ligger i framkant när det gäller hållbar produktion och att bidra till ett minskat klimatavtryck. Ett ökat välstånd i världen bör också öka efterfrågan på industrins produkter.

En stor utmaning för industrin ligger hos politiken. Det handlar bland annat om beslut runt äganderätt, klimatåtgärder, tillståndsprövningar och energitillgången. Politiken är alltså en broms trots den uttalade politiska inriktningen mot ett bättre klimat och trots att svensk basindustri har klara möjligheter att bidra i detta arbete.

Tabell A. Prognoser

	2020	2021	2022
USA, BNP	-3,5	5,5 (3,5)	4,0
Euroområdet, BNP	-6,8	3,5	3,5
Kina, BNP	2,2	8,0	5,5
Sverige			
BNP	-2,8	3,3 (3,0)	3,6
Basindustrin	-1,0	1,0	1,0
KPIF	0,5	1,5 (1,0)	1,4
Reporäntan (slutet av året)	0	0	0
Arbetslöshet (Procent av arbetskraften)	8,4	8,7 (8,8)	8,0

Anm: Årlig procentuell förändring, om inget annat anges. December inom parentes där prognoser och revideringar gjorts.

1.1 BNP-tillväxt

Årlig procentuell förändring

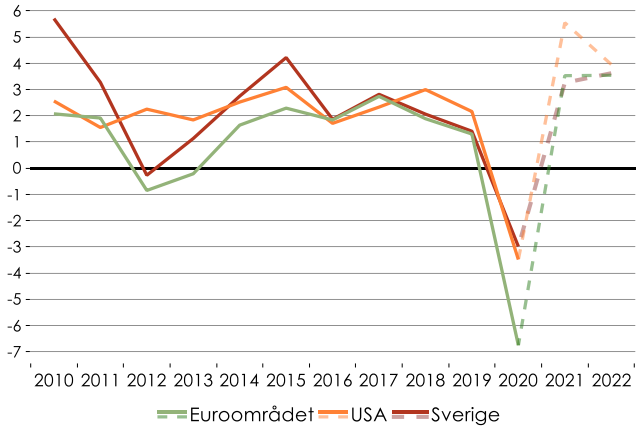

Källa: U.S. Bureau of Economic Analysis (BEA), Eurostat, China National Bureau of Statistics (NBS), Statistics Sweden (SCB), Macrobond och Industriarbetsgivarna.
Anm: Streckad linje avser prognos.

Basindustrin är i stor utsträckning beroende av den globala utvecklingen och vad som händer med världshandeln, då drygt 90 procent av det som produceras exporteras. Värdet av total svensk export motsvarar nästan 50 procent av BNP och basindustrins andel av den totala exporten är cirka 15 procent och av varuexporten nästan 20 procent.

Nästan 80 procent av basindustrins export går till Europa och Tyskland är en av de viktigaste handelspartnerna.

Rapporten inleds därför med en genomgång av den internationella utvecklingen.

1.2 Basindustrins export i världen 2020

Andel av basindustrins totala exportvärde

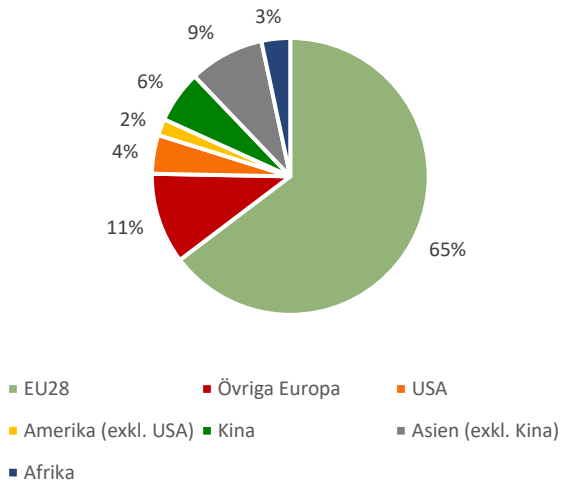

1.3 Basindustrins export till EU28-länder 2020

Andel av basindustrins totala exportvärde till EU28-länder

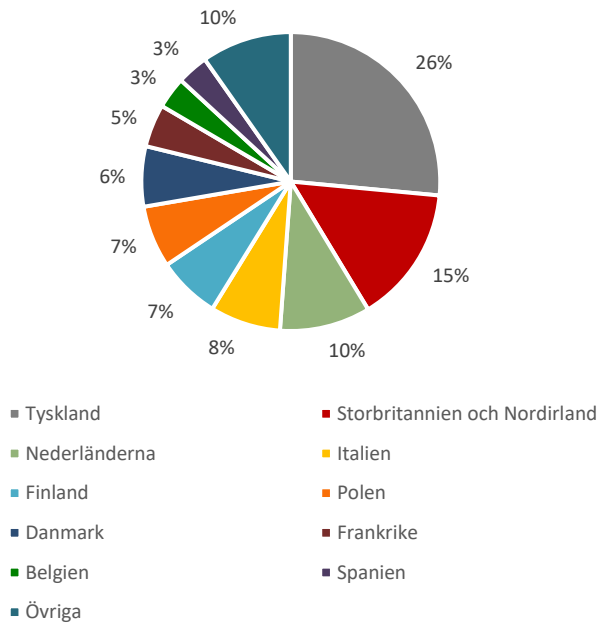

Källa: SCB och Industriarbetsgivarna

Sammantagen bedömning och risker

Världen har under drygt ett år befunnit sig i en pandemi som kastade in världsekonomin i en berg och dalbana. Utvecklingen har drivits av viruset och de åtgärder som vidtagits för att minska smittspridningen och stimulera ekonomin. Stora rörelser har skett i produktion, efterfrågan och på arbetsmarknader. Det har också varit stora rörelser i olika priser som priset på aktier, bostäder, råvaror, växelkurser och konsumentpriser. För vissa kontaktnära tjänstebranscher och företag har utvecklingen varit extremt svag till följd av nedstängningar. Andra har klarat sig bättre. Att vi vistats mer hemma har exempelvis ökat vårt fokus på boendet och hemmamiljön. Det har också lett till en ökad e-handel. Samtidigt har köpkraften delvis hållits uppe genom expansiv penningpolitik i form av låga räntor och expansiv finanspolitik varmed inkomsterna inte har minskat som under tidigare kriser.

Covid-19 kvar i samhället

Under inledningen av 2021 mörknade stämningsläget något till följd av den fortsatta pandemin. Utrullningen av vaccin har gått trögt i exempelvis Sverige och EU. Mutationer av viruset har dessutom lett till att pandemin förvärrats i vissa länder och nya restriktioner och nedstängningar har genomförts. Slutdatumet för pandemin flyttas hela tiden framåt och det blir allt tydligare att även om pandemin får ett slut, så kommer viruset att finnas kvar i samhället. Mutationer och nya vaccinationer kommer därmed fortsätta att påverka samhället och den ekonomiska utvecklingen.

Vaccinnationalism styr utvecklingen

Utvecklingen i olika länder under 2021 och framåt styrs mycket av ländernas framgångar med vaccineringen och därmed hur snabbt länderna kan öppna upp. Vaccinnationalism och problem med handel överlag till exempel med insatsvaror som halvledare har blivit ett nytt inslag i utvecklingen. Länder som USA som kommit långt med vaccineringen kan väntas utvecklas starkare än exempelvis euroområdet, där vaccineringen går trögt. I USA har nästan 30 procent av befolkningen påbörjat vaccineringen. I Sverige är motsvarande siffra cirka 10 procent, och i euroområdet cirka 10–15 procent.

…liksom den ekonomiska politiken

Utöver vaccineringen är inriktningen av den ekonomiska politiken avgörande. Omfattande återhämtningsprogram har vidtagits både i Sverige, euroområdet och USA. Detta väntas bidra till återhämtningen. Det är dock inte helt enkelt att jämföra expansiviteten i finanspolitiken mellan olika länder. Exempelvis har Sverige stora inslag av automatiska stabilisatorer. Dessa gör att det offentligfinansiella sparandet varierar med konjunkturläget utan att aktiva beslut fattas. I Sverige ökar exempelvis de arbetslöshetsrelaterade utgifterna i ett försämrat konjunkturläge automatiskt. En risk för den ekonomiska utvecklingen framöver är effektiviteten och uthålligheten i den ekonomiska politiken.

Penningpolitiken mindre prognosbaserad

Centralbanker väntas fortsätta bedriva en expansiv penningpolitik trots tendenser till ökad inflation. Den amerikanska centralbanken har till exempel signalerat att styrräntan kommer att vara fortsatt låg, även om inflationen stiger över inflationsmålet. De har uttalat att de övergår till ett prisnivåmål snarare än ett inflationsmål som styrråra för penningpolitiken. De går även ifrån en mer prognosbaserad politik till att fokusera mer på faktiska utfall. De vill se att inflationen faktiskt stiger tydligt innan de justerar den expansiva inriktningen. Detta är något som också Riksbanken har kommunicerat. Även ECB betonar att de kommer att bedriva en expansiv politik.

Inflationsmålet 1,5 procent?

Inflationen väntas dock förbli relativt måttlig framöver även om stigande kostnader till följd av bland annat ökade metall-, energi- och fraktpriser väntas pressa upp inflationen. Fortsatt globalisering och ökad e-handel bedöms hålla tillbaka pristrycket. I Sverige har inflationen sedan bottennoteringen i april ökat och i februari i år uppgick KPIF-inflationen till 1,5 procent. Bedömningen är att inflationen i

genomsnitt blir cirka 1,5 i år och nästa år. Detta är ungefär i linje med snittet under de senaste 10–20 åren. Riksbanken bedöms hålla reporäntan oförändrad på noll procent, trots att inflationen hamnar något under målet.

Ökad protektionism en risk för svagare tillväxt
Avgörande för utvecklingen i olika länder och branscher kommer vara vilka långsiktiga ekonomiska effekter som följer av pandemin och vilka beteendeförändringar som blir mer bestående. Den ökade protektionismen som har uppkommit under krisen utgör en risk för den framtida ekonomiska utvecklingen. Protektionism är inte ett nytt fenomen utan något som redan före krisen hade en dämpande effekt på utvecklingen. Det är möjligt att detta accelererar i spåren av problemen kring leveranser av bland annat vaccin.

Det kan då bli mer av regionala värdekedjor och sammanhållna produktionsprocesser. Globala värdekedjor har minskat produktionskostnaderna, då produktionen läggs där de komparativa fördelarna är som störst. Att gå tillbaka till ett läge med mindre av globala värdekedjor kan vara ett sätt att öka motståndskraften i ett land eller företag. Svängningarna i ekonomin och problem med leveranser av insatsvaror kan komma att minska vilket är positivt. Men som med alla försäkringslösningar kostar de, vilket pressar företagens lönsamhet. Detta kan dämpa tillväxten generellt. Om detta höjer pristrycket under en längre tid, och hotar trovärdigheten för länders inflationsmål, kan centralbanker komma att behöva höja sina styrräntor tidigare än planerat. Detta skulle i så fall hämma tillväxten framöver.

Vilka beteendeförändringar består?
Frågan är om trenden mot att vistas mer hemmavid både på fritiden och på arbetstid består. Krisen har påskyndat digitaliseringen vilket underlättar hemarbete för de som har möjlighet. Hur produktiviteten utvecklats under pandemin kommer påverka valet av arbetssätt.
För varuproducerande branscher som basnäringen kan ett fortsatt hemmafokus innebära en fortsatt stark efterfrågan.

En annan utmaning för framtiden är att pandemin har stört skolan på alla nivåer. Detta kan få långvariga negativa effekter på ungdomars utbildningsnivå och deras framtida ekonomiska situation. Kompetensutvecklingen i samhället är också viktig för ett lands förmåga att växa. För basindustrin är ökad kompetens en central del i att stärka konkurrenskraften.

Återhämtningen skjuts framåt
Sammantaget väntas BNP i Sverige öka med 3,3 procent i år och 3,6 procent 2022. I euroområdet bedöms BNP växa med 3,5 procent både under 2021 och 2022. BNP-tillväxten väntas i USA uppgå till 5,5 procent i år, vilket är en tydlig upprevidering, för att sedan dämpas till fyra procent 2022. I Kina fortsätter återhämtningen och tillväxten blir åtta procent i år.

Vaccinationsförseningar och nya nedstängningar bidrar till att tillväxten i Sverige och även euroområdet bedöms bli svagare under första halvåret i år, men sedan starkare jämfört med föregående bedömning. Årsgenomsnitten för 2021 hålls dock uppe av att utvecklingen blev relativt stark i slutet av förra året.

De mer dystra ekonomiska utsikterna under inledningen av detta år väntas ge avtryck på arbetsmarknaden och företagen bedöms avvakta med större nyrekryteringar. Arbetslösheten i Sverige ligger därför kvar på en hög nivå fram till hösten. När sedan tillväxten ökar snabbare väntas situationen på arbetsmarknaden ljusna och arbetslösheten falla. I år bedöms arbetslösheten i genomsnitt uppgå till 8,7 procent och under 2022 till cirka åtta procent.

Svagt ökad produktion i basindustrin 2021 och 2022
Basindustrins volymtillväxt väntas uppgå till runt en procent i år och 2022. Efterfrågan är stark men utbudsproblem och restriktioner håller delvis tillbaka produktionen.

Förvisso är efterfrågan på sågade trävaror hög och lagren nedpressade. Om endast efterfrågan styrt så hade produktionen sannolikt ökat starkt i år. Men begränsningar i bland annat timmerleveranser och produktionsprocessen verkar dämpande så endast en mindre produktionsökning kan väntas under året.

För grafiskt papper är det en vikande efterfrågan som bromsar utvecklingen. Efterfrågan har dämpats

under flera år kopplat till bland annat minskat läsande av tidningar i pappersformat. Coronapandemin medförde sedan att nedgången i efterfrågan på tidnings- och magasinpapper förstärktes ytterligare. Som en följd av minskad efterfrågan på framförallt grafiskt papper har Ortviken stängt ned sin pappersproduktion och Hylte har stängt ned en av två pappersmaskiner. Detta tillsammans med en fortsatt svag efterfrågan kan få en dämpande effekt på pappersproduktionen.

Efterfrågan på förpackningsmaterial väntas öka, kopplat till ökad e-handel och vanlig handel. För att producera papper behövs sedan massa. Massa används även till mjukpapper där användandet ökar. Efterfrågan på massa väntas därför också öka. Begränsningar på utbudssidan gör dock att produktionsökningen av papper och kartong sammantaget blir svag både i år och under 2022.

För gruvindustrin är efterfrågan relativt konstant på kortare sikt och det driver därmed inte produktionen. Utmaningarna i år och kommande år finns på utbudssidan och är kopplade till halterna i malmen. Bedömningen är att dessa sjunker något vilket minskar förädlingsvärdet.

Produktionen i stål- och metallindustrin har återhämtat sig starkt under 2020 och produktionsnivåerna är för närvarande höga. Även orderingången är stark, men här kan det finnas inslag av att kunder garderar sig mot leveransproblem. Under 2021 väntas en fortsatt ökad efterfrågan kopplad till återhämtningen i framförallt Europa. Detta väntas driva på produktionen ytterligare, då ledig kapacitet bedöms finnas i delar av industrin. Under 2022 väntas tillväxttakten sedan återgå till mer normala nivåer.

Ökat utbud – mycket en politisk fråga

På lite längre sikt väntas den globala efterfrågan på skogsindustrins produkter samt stål och metaller och andra byggmaterial fortsätta stiga. Det beror bland annat på att svensk basindustri ligger i framkant när det gäller hållbar produktion och att bidra till ett minskat klimatavtryck. Dessutom har exempelvis skogsprodukter positiva klimategenskaper vilket gör att de är en viktig del i arbetet med att minska koldioxidutsläppen. Även basmetallerna är helt centrala i klimatomställningen då dessa behövs för att till exempel kunna elektrifiera samhället. Och behovet av exempelvis koppar ökar brett längs hela värdekedjan. Det behövs till exempel mer koppar för att få fram klimatsmart el, för att förflytta elen och slutligen där elen konsumeras. Samtidigt väntas elbehovet öka.

Ökad levnadsstandard i utvecklingsländer ger också en ökad efterfrågan. För skogsprodukter ökar sannolikt det globala utbudet under de kommande åren. För metallerna är detta inte lika självklart. I vilken utsträckning produktionen i Sverige ökar är också oklart. Möjligheten att öka svensk produktion av metaller styrs främst av politiska beslut kring tillstånd. För skogsindustrin är exempelvis äganderätten och tillgången till råvaran från skogen avgörande frågor, eftersom det påverkar viljan att bygga ut kapaciteten. Energitillgången är en annan central fråga. Det är viktigt att politikerna inser att det krävs förändringar och förbättringar på dessa områden för att basindustrin ska kunna växa, vara konkurrenskraftig och kunna bidra till ett bättre klimat.

Framtiden för stål och metallindustrin kommer bland annat att påverkas av hur framgångsrika de nya satsningarna på fossilfritt stål blir.

FÖRDJUPNING - En utmaning för basindustrin är kraftigt volatila internationella priser

Under pandemin har det alltså varit stora rörelser i produktion, efterfrågan och på arbetsmarknader runt om i världen. Det har även resulterat i stora rörelser i olika priser som priset på aktier, bostäder, råvaror, växelkurser och slutligen även i konsumentpriser.

De tvära kasten har varit en tydlig utmaning för basindustrin. Men tvära kast i priser är samtidigt en del av vardagen för dessa branscher. Det mesta av det som produceras exporteras och priserna sätts på de internationella marknaderna, och basindustrin är till stor del pristagare. I diagrammen nedan visas utvecklingen av bas- och ädelmetallpriser i dollar under de senaste åren, liksom utvecklingen av några internationella priser som skogsindustrin möter.

1.4 Bas- och ädelmetallpriser

Årlig procentuell förändring, månadsdata

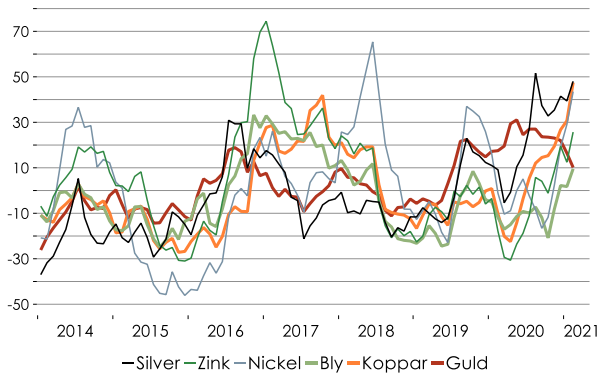

Källa: Handelsbanken och Macrobond

1.5 Bas- och ädelmetallpriser

Index, USD, veckodata

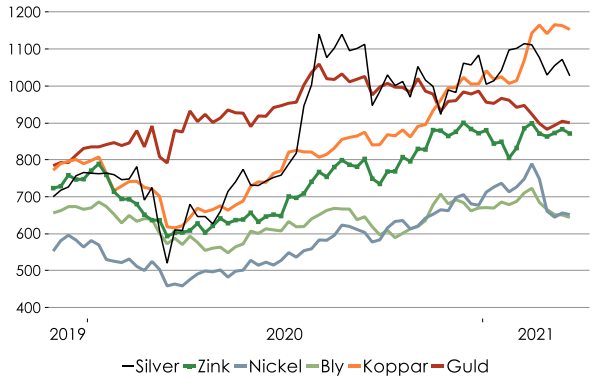

Källa: Handelsbanken och Macrobond

1.6 Järnmalmspris, 62% Fe, månadsdata

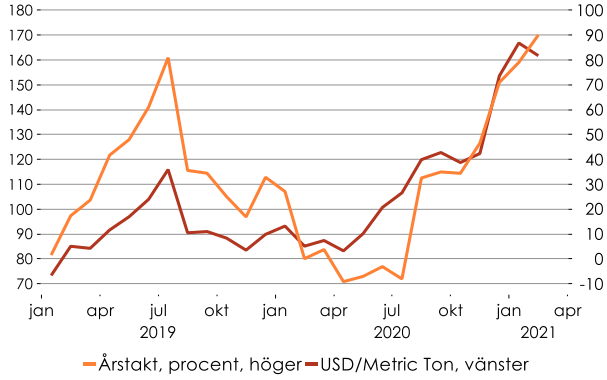

Källa: China Iron & Steel Association och Macrobond

1.7 Trävarupris, svenskt exportprisindex

Index 2000=100

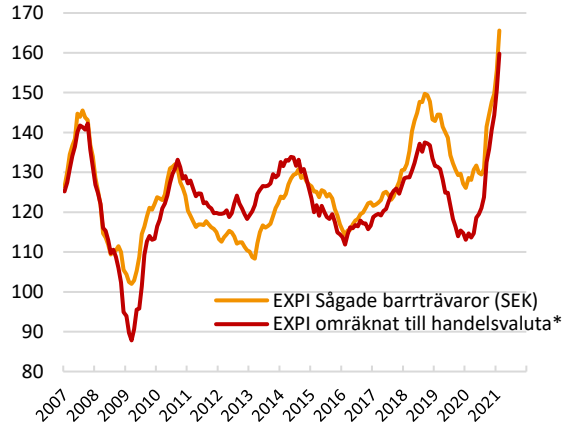

Källa: SCB och Skogsindustrierna

1.8 Massapriser

USD/ton, månadsdata

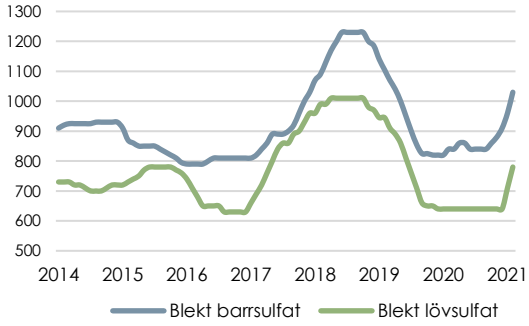

Källa: Fatmarkets RISI och Skogsindustrierna

Att priserna har en hög volatilitet beror bland annat på att utbudssidan på kort sikt är trögrörlig i många delar av industrin. Att stänga och starta verksamheter är förenat med betydande kostnader vilket gör att företagen fortsätter att producera om produktionskostnaderna täcks och om det uppfattas som lönsamt på sikt. Vid ett stort fall i efterfrågan uppkommer då ett utbudsöverskott och priserna

faller. Vid en snabb uppgång i efterfrågan eller vid en stor strukturell ökning tar det tid för industrin att bygga ut kapaciteten vilket kan leda till kraftigt stigande priser. Produktionsprocesserna är kapitalintensiva och ett förändrat utbud kräver stora investeringar som tar lång tid att få på plats. För att våga göra dessa stora satsningar är det viktigt att en efterfrågeökning uppfattas som permanent. Omfattande investeringar krävs vidare långsiktighet i de politiska besluten. Långa tillståndsprocesser är en annan faktor som gör utbudet trögrörligt. Investeringar i ny kapacitet i gruvor tar till exempel i allmänhet många år från ett godkännande till produktion. För gruvindustrin krävs vidare omfattande prospekteringsverksamhet som också är tidskrävande. Det finns även begränsningar för hur snabbt skogsindustrin på kort sikt kan justera produktionen och på längre sikt finns begränsningen att det tar runt 80 år för skog att växa upp till att avverkas.

En annan anledning till att priserna har hög volatilitet är att det finns spekulativa inslag i handeln, där förväntningar om stigande priser kan öka efterfrågan vilket driver upp priserna ytterligare. Lager byggs upp och om efterfrågan sedan inte ökar som väntat kan priserna komma att falla snabbt.

Priset på guld drivs även av andra faktorer. Guld uppfattas traditionellt som värdebeständigt och har setts som ett skydd mot exempelvis inflation. I orostider och när den globala ekonomin går dåligt tenderar guldpriset att stiga då investerare avyttrar exempelvis värdepapper och i stället investerar i guld. Som väntat i en krissituation gick priset på guld delvis i motsatt riktning till andra metallpriser under inledningen av pandemin.

Stora prisfall och sedan kraftiga uppgångar

Överlag drevs priserna under 2020 av pandemin med stora fall inledningsvis för att sedan stiga brant. Utvecklingen av metallpriserna hade främst en koppling till utvecklingen i Kina. Prisfallet i början av året drevs av fallet i efterfrågan i Kina. Uppgången gick sedan hand i hand med återhämtning i kinesisk ekonomi och den ökade efterfrågan på metaller. Kopparpriserna drevs även av ökade inköp till strategiska lager och ett ökat intresse för koppar bland finansiella aktörer. En förväntad framtida ökning av efterfrågan kopplat till elektrifieringen av samhället kan också ha bidragit till prisökningarna på koppar.

Järnmalmspriset utvecklades relativt stabilt i början av pandemin. När Kina drabbades av pandemin hade Australien och Brasilien problem med väderstörningar vilket minskade utbudet av järnmalm. När övriga världen drabbades av coronaviruset började Kina starta upp sin produktion. Balansen mellan utbud och efterfrågan av järnmalm bibehölls därmed varmed järnmalmspriserna var relativt stabila. Men sedan april har priserna stigit brant.

Även andra priser som exempelvis skogsindustrins priser steg under året. Under stora delar av 2020 präglades världsmarknadens utveckling av att produktionen minskade mer än efterfrågan. Under hösten ökade sedan USA och Storbritannien sin import kraftigt. Priserna drevs upp av den starka återhämtningen under tredje kvartalet och den stigande optimismen i ljuset av vaccinframgångarna under fjärde kvartalet.

Pandemin hade alltså även effekter på utbudet som minskade på flera marknader. Dels uppkom produktionsstörningar, dels gjorde förväntningar om svag efterfrågan samt fallande priser och därmed lägre lönsamhet att det globala utbudet på vissa marknader minskade under våren 2020.

Inom stål- och metallindustrin påverkades priserna av svängningarna i bas- och ädelmetallerna och av de stora svängningar som inträffade i bilindustrin i Sverige och globalt. Efterfrågan på stål ökade mot slutet av året och priserna steg kraftigt i Europa och USA.

Under februari 2021 steg flertalet basmetallpriser efter att under årets inledning ha rört sig svagt nedåt. Den fortsatta återhämtningen i global industriproduktion samt en stark efterfrågan från Kina bidrog till uppgångarna där koppar steg mest i pris bland basmetallerna. Däremot sjönk priset på silver och guld under februari. De senaste veckorna har dock ädelmetallpriserna stigit något igen medan priserna på ett antal basmetaller, så som bly och nickel, har sjunkit.

Terminpriser ger viss vägledning om framtida priser
Hur priserna utvecklas framöver är alltid svårt att veta. En indikation är terminspriser. Den senaste tidens terminshandel indikerar att prisutvecklingen på silver och guld förväntas bli svagt positiv under året medan prisförväntningarna på basmetaller skiljer sig åt. Exempelvis indikerar terminspriserna på koppar att priset förväntas sjunka något under de kommande månaderna medan motsvarande terminer för bly och nickel tyder på vissa förväntningar om högre priser.

De nu rådande höga priserna skulle kunna generera ett ökat utbud som håller tillbaka ytterligare prisökningar givet förväntningar om en fortsatt återhämtning. På kort sikt är detta svårt då utbudssidan, som tidigare nämnt, tenderar att vara trögrörlig. Det är däremot möjligt att användningen av sekundära material ökar.

Växelkursen dämpade svängningarna under 2020
Då priserna sätts i dollar och i vissa fall exempelvis euro kan volatiliteten förstärkas eller dämpas av vad som händer med kronans växelkurs. Detta gör att förhållandet mellan exempelvis den amerikanska dollarn och den svenska kronan kan spela en avgörande roll för industrins intäkter. När svenska kronan är svag i jämförelse med den amerikanska dollarn gynnas de svenska bolagen och vice versa.

Under pandemin motverkades prissvängningarna på de internationella marknaderna av att kronan inledningsvis försvagades och sedan stärktes mot dollarn. För bas- och ädelmetaller var det en kraftigt negativ korrelation mot dollarn under 2020 som uppgick till nästan minus ett (se diagram 1.9). Detta är en högre korrelation än snittet för perioden 2010-2020. Denna korrelation är dock också väldigt volatil och har under dessa år svängt från att vara tydligt negativ till att stundtals vara starkt positiv (se diagram 1.10). Växelkursen har alltså periodvis ökat volatiliteten i priserna mätt i kronor.

Risk för stor volatilitet kräver motståndskraft
Hur intäktssidan för vissa delar av basindustrin och kostnadssidan för stål- och metallindustrin och andra delar av industrin utvecklas styrs alltså i stor del av vad som händer utanför Sveriges gränser. Och det är en betydande risk för omfattande volatilitet.

Samtidigt innebär den kapitalintensiva verksamheten stora långsiktiga fasta kostnader för investeringar. Givet dessa förutsättningar är det avgörande för industrins överlevnad att ha god motståndskraft och långsiktighet när det gäller kostnadssituationen. Kostnadsutvecklingen får inte äventyra den långsiktiga konkurrenskraften. Dessa förutsättningar är också en viktig faktor till varför just den internationellt konkurrensutsatta industrin sätter och bör sätta märket i löneförhandlingarna. Detta skapar möjlighet att bibehålla viktig industri i Sverige, och möjlighet att använda de rika naturresurser som finns vilket bidrar till en ökad svensk välfärd.

1.9 Korrelationer mot dollar

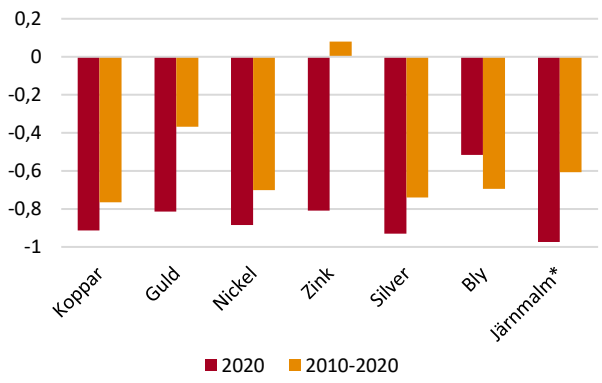

Källa: Handelsbanken och Macrobond
Anm: *Järnmalm 62% Fe.

1.10 Korrelationer mot dollar

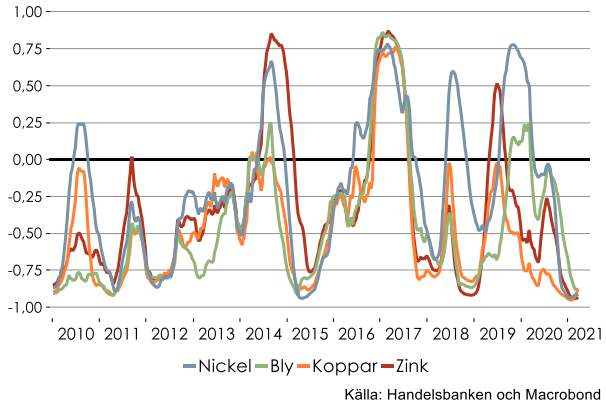

Anm: Rullande korrelation, med ett års fönster.

Internationell utveckling

- Pandemin fortsätter att påverka utvecklingen. Den väntas få ett slut under 2021 men viruset blir kvar i samhället. Mutationer och nya vaccinationer fortsätter att påverka samhället och den ekonomiska utvecklingen.
- I Kina fortsätter återhämtningen och tillväxten blir åtta procent i år.
- I euroområdet väntas pandemin och nedstängningarna fortgå längre än tidigare väntat. Återhämtningen är därför framskjuten till senare delen av 2021.
- I USA väntas penningpolitiken vara fortsatt expansiv trots tendenser till stigande inflation. Med en expansiv finanspolitik och vaccinframgångar motiverar det en upprevidering av tillväxten under 2021 till 5,5 procent.

1.11 Världshandeln och produktion
Volym, index 2019:12=100

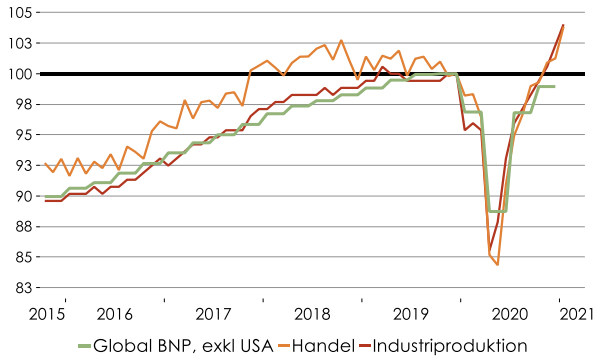

Källa: World Bank, Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis (CPB), Federal Reserve Bank of Dallas och Macrobond

1.12 Nya bekräftade fall av Covid-19
Antal, tvåveckorsförändring per 100 000 invånare

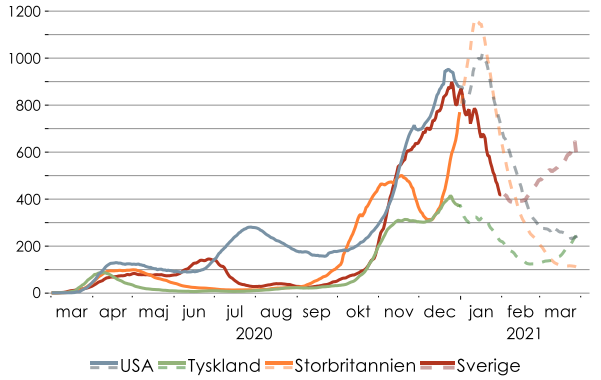

Källa: World Health Organization och Macrobond

Pandemin fortsätter att driva utvecklingen

Efter stora fall i den totala produktionen, BNP, i många länder under andra kvartalet 2020 skedde en tydlig återhämtning under tredje kvartalet. Under det fjärde kvartalet bromsade återhämtningen sedan in i spåren av den andra vågen av pandemin och BNP antingen föll eller ökade svagt i många länder (se diagram 1.24). Utvecklingen medförde att produktionsnivåerna i Sverige, USA, Tyskland och euroområdet var fortsatt lägre i slutet av 2020 än i slutet av 2019.

Den andra virusvågen hade dock sammantaget mindre effekt på den ekonomiska utvecklingen än den första, trots hög smittspridning och utökade restriktioner i Sverige och i flertalet europeiska länder. En möjlig förklaring är att det andra virusutbrottet inte ledde till lika stor oro och osäkerhet som under våren 2020 då domedagskänslan var utbredd. Samhället vande sig vid situationen och olika stödprogram hade tagits fram. Vaccinframgångarna bidrog också till att minska osäkerheten och öka optimismen.

Vidare drabbades Kina inte av en andra våg och ekonomin fortsatte att återhämta sig i god takt. Dessutom är det möjligt att åtgärderna för att minska smittspridningen var utformade så att de inte slog lika hårt mot ekonomin. Troligtvis lyckades många företag även hålla produktiviteten uppe genom att anpassa sin verksamhet till mer hemarbete och användning av nya tekniska lösningar.

Köpkraften hölls dessutom delvis uppe genom expansiv politik i form av låga räntor och expansiv finanspolitik.

Utvecklingen skiljer sig dock åt mellan olika marknader och branscher. Tjänstesektorerna påverkades tydligt negativt av höstens nya restriktioner och nedstängningar i samband med den andra vågen. Efterfrågan kanaliserades istället till vissa typer av varor och e-handel vilket gynnade industrin. Industriproduktion och handel ökade gradvis efter de stora fallen under våren 2020, om än i något långsammare takt efter hand. Utvecklingen medförde att global industriproduktion

och handel i januari till och med var fyra procent högre än i slutet på 2019 (se diagram 1.11). Utvecklingen med en ökad industriproduktion och handel och fortsatt återhämtning i Kina har varit positivt för basindustrin.

Under inledningen av 2021 mörknade stämningsläget något till följd av den fortsatta pandemin. Utrullningen av vaccinationen har gått trögt, speciellt i vissa länder och i exempelvis EU. Mutationer av viruset har dessutom lett till att pandemin förvärrats i vissa länder och nya nedstängningar har genomförts.

Kina - effektiv hantering av pandemin positivt för den ekonomiska utvecklingen

Kinas ekonomi fortsätter att återhämtas

Utvecklingen i Kina är viktig att följa då landet på senare år blivit en allt större handelspartner för Sverige och för basindustrin (se diagram 1.13). Under 2020 gick cirka 5,5 procent av total varuexport och sex procent av basindustrins export dit. När det gäller massa gick hela 16 procent av leveranserna till Kina under 2020. Och drygt sex procent av den svenska pappers- och trävaruleveranserna gick till Kina.

1.13 Export- och importandelar

Procent

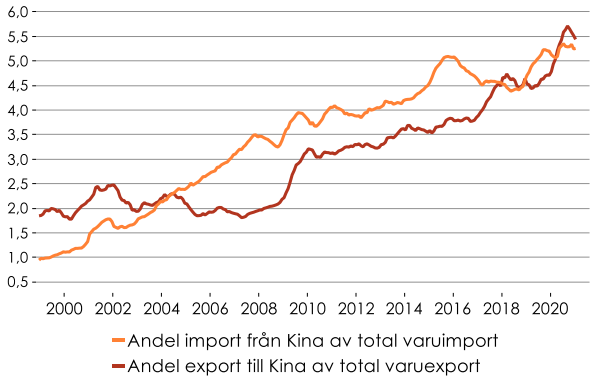

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

1.14 Bidrag till BNP-tillväxten i Kina

Årlig procentuell förändring och procentenheter

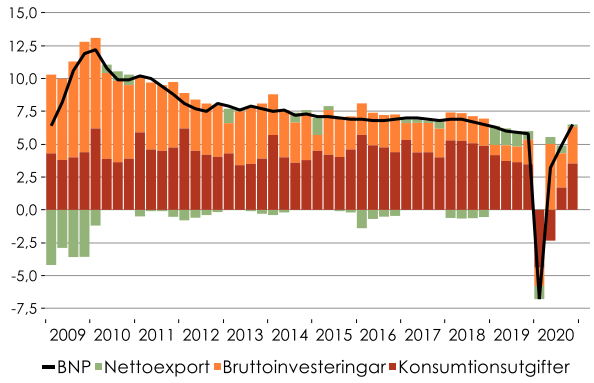

Källa: China National Bureau of Statistics (NBS) och Macrobond

Efter det stora tappet i BNP under första kvartalet 2020 har produktionen gradvis stigit. Kina har till skillnad från många andra länder hittills inte drabbats av någon större andra våg av pandemin, vilket har underlättat återhämtningen. En effektiv hantering av pandemin har varit centralt för utvecklingen. BNP-tillväxten fjärde kvartalet uppgick till hela 6,5 procent i årstakt (se diagram 1.14) och för helåret 2020 steg BNP med drygt två procent. Jämfört med många andra länder är det en stark utveckling, men ökningen är betydligt lägre än de senaste årens tillväxt som legat runt sex procent.

Uppgången var bred. Både investeringar, konsumtion, export och import ökade gradvis under året. Totala investeringar ökade under 2020 med tre procent jämfört med 2019 och exporten med cirka två procent. Produktionen har återhämtat sig både inom industrin och tjänstesektorn efter det stora raset i början av 2020. Sammantaget ökade industriproduktionen med 3,7 procent under 2020 medan tjänsteproduktionen var i stort densamma som under 2019. I december 2020 var industriproduktionen sju procent högre än motsvarande period året innan.

1.15 Industriproduktion

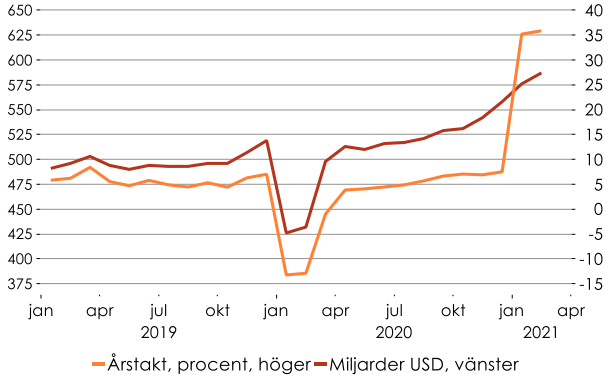

Källa: World Bank och Macrobond

1.16 Inköpschefsindex, tillverkningsindustrin, Kina

Index

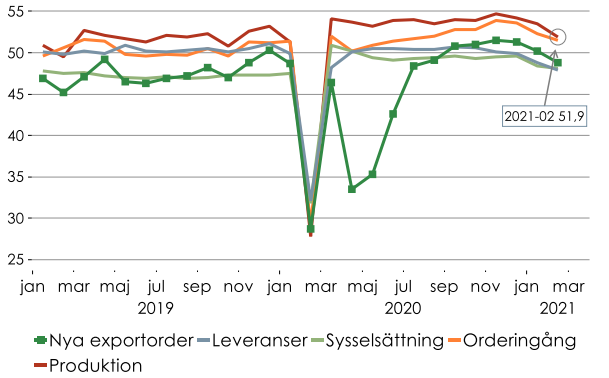

Källa: China Federation of Logistics & Purchasing och Macrobond

Något svagare stämningsläge i år

Även under inledningen av detta år har återhämtningen fortsatt. Industriproduktionen ökade starkt både i både januari och februari jämfört med månaden innan (se diagram 1.15). Och raset i inledningen av 2020 gör att årstakten i februari uppgick till hela 36 procent. Utvecklingen kan bland annat kopplas till den starka exporten som i februari var 61 procent högre jämfört med året innan enligt preliminära uppgifter, uttryckt i dollar, och importen 22 procent högre.

Framåtblickande indikatorer har dock dämpats något under inledningen av 2021, men inköpschefsindex för tillverkningsindustrin befinner sig enligt Markit allt jämt i tillväxtzonen (se diagram 1.22). Även Kinas egna inköpschefsindex för tillverkningsindustrin, som visas i diagram 1.16, har sjunkit något.

Expansiv politik driver återhämtningen i Kina

En effektiv hantering av pandemin har alltså varit centralt för den ekonomiska utvecklingen. Industrins återhämtning har vidare gynnats av en stark export och ökad efterfrågan från exempelvis USA och även euroområdet, vilket i sin tur drivits av en expansiv ekonomisk politik i dessa länder.

Den starka återhämtningen i Kina har dessutom drivits av en expansiv *inhemsk* penning- och finanspolitik. Stora statliga investeringar i infrastruktur och inom industri- och byggsektorn har genomförts. Finansiella stöd har givits till företag liksom likviditetsstöd till banksektorn. Myndigheterna har även stöttat hushållen direkt genom exempelvis skattelättnader och mer generös arbetslöshetsförsäkring.

1.17 Skuldkvoter

Procent av BNP

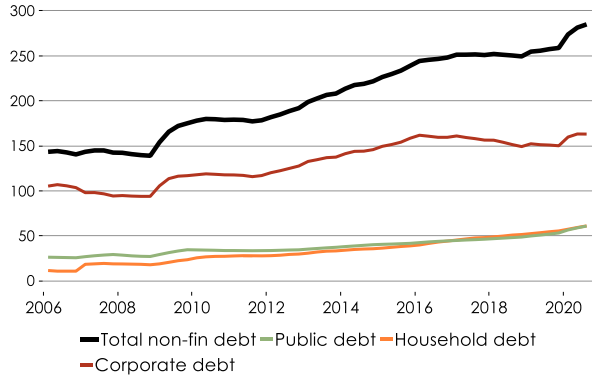

Källa: BIS (The Bank for International Settlements) och Macrobond

På kort sikt är stöden positiva för den ekonomiska utvecklingen. Men politiken har samtidigt ökat det offentliga underskottet och den offentliga skuldsättningen. Under pandemin har även skuldsättningen hos bland annat företagen stigit tydligt (se diagram 1.17). Den expansiva politiken och stigande skuldsättningen ökar därmed de risker som redan finns i kinesisk ekonomi, till följd av att skuldsättningen i Kina redan under många år gradvis har stigit. Skuldsättningen utgör en risk för den finansiella och ekonomiska stabiliteten framöver, vilket om dessa risker realiseras kan medföra en svagare ekonomisk utveckling.

Hög tillväxt under 2021

Under krisen har Kina alltså ökat sin export och stärkt sin ställning i världshandeln. Det är möjligt att denna utveckling kommer fortgå framöver. Bland annat har Kina efter år av förhandlande skrivit under ett frihandelsavtal med 14 andra länder; Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP). Det är ett omfattande frihandelsområde som utgör 30

procent av världsekonomin. Kina har även tecknat ett investeringsavtal med EU. Exakt vad detta kommer att få för betydelse när och om det träder i kraft återstår att se. Nytt liv i handelskonflikten med USA kan däremot komma att få en bromsande effekt.

En fortsatt expansiv politik och givet den i ett historiskt perspektiv svaga utvecklingen under 2020 medför att återhämtningen väntas fortsätta i år. Under 2021 väntas tillväxten uppgå till cirka åtta procent vilket är högre än under senare år. Faktorer som en åldrande befolkning talar för att tillväxten sedan återigen fortsätter att dämpas.

USA - vaccinframgångar och expansiv politik ger stark återhämtningen

Även USA är en viktig marknad för basindustrin. Bland annat exporteras byggnadsvirke dit, och exporten av trävaror ökade starkt under 2020. Förutom hur efterfrågeläget i stort utvecklas i USA är det därför av extra vikt att följa utvecklingen i byggandet och renoveringarna av småhus, och den privata konsumtionen av exempelvis byggmaterial.

De sammantagna effekterna av pandemin på amerikansk ekonomi under 2020 blev något mindre negativa än befarat. BNP föll med cirka 3,5 procent mellan 2019 och 2020. Initialt blev effekterna stora men under det tredje kvartalet steg BNP kraftigt och återhämtningen var bred. Under det fjärde kvartalet bromsade ökningstakten in och BNP ökade med en procent mellan kvartal tre och fyra (se diagram 1.18).

1.18 BNP-tillväxt

Kvartalsförändring, procent

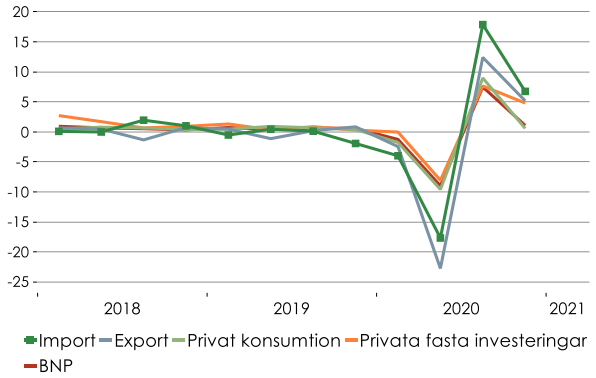

Källa: U.S. Bureau of Economic Analysis (BEA) och Macrobond

Utvecklingen under året medförde att BNP-nivån i slutet av 2020 var 2,5 procent lägre än i slutet av 2019. Det som höll tillbaka nivån var tjänstesektorerna och exporten. Exporten var drygt 12 procent lägre i slutet av 2020 än under fjärde kvartalet 2019. Svag utveckling och efterfrågan från omvärlden höll nere exporten.

Bostadsinvesteringarna var däremot under fjärde kvartalet nästan 20 procent högre än under motsvarande period 2019. Ökningen går hand i hand med stigande bygglov och en uppgång i byggstarter för privatägda bostäder, både småhus och flerbostadshus. Låga räntor och förväntningar om fortsatt expansiv penningpolitik har stimulerat bostadsmarknaden. Den starka utvecklingen för byggandet av framförallt enfamiljshus, har bidragit positivt till en ökad svensk export av trävaror till USA. Marknadsbedömare tror dock på att ökningen av byggstarter avtar framöver, men att den ändå planar ut på en hög nivå (se diagram 1.19).

1.19 Bygglov och investeringar

Antal och USD

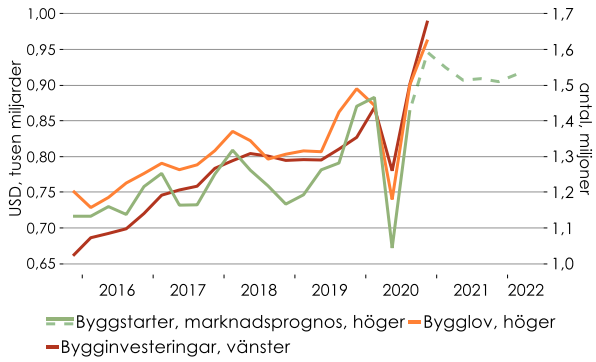

Källa: U.S. Bureau of Economic Analysis (BEA), U.S. Census Bureau, Federal Reserve Bank of Philadelphia och Macrobond

Stark försäljning av byggmaterial

Även privat konsumtion ökade svagare under fjärde kvartalet än under tredje kvartalet (se diagram 1.18). Det är dock en stor skillnad mellan utvecklingen av konsumtionen av varor, som var relativt stark, och tjänster, som föll under 2020. Detaljhandeln dämpades dock i december, men steg sedan återigen under framförallt januari och årstakten uppgick sedan till nästan 10 procent i februari. Försäljningen av byggmaterial gick starkt även under 2020 (se diagram 1.20). Detta kan precis som i Sverige kopplas till pandemin och att människor i större utsträckning stannar hemma och spenderar

pengar på sitt boende. Denna utveckling har varit gynnsam för exempelvis svensk träexport.

1.20 Detaljhandel

Miljarder, årlig procentuell förändring

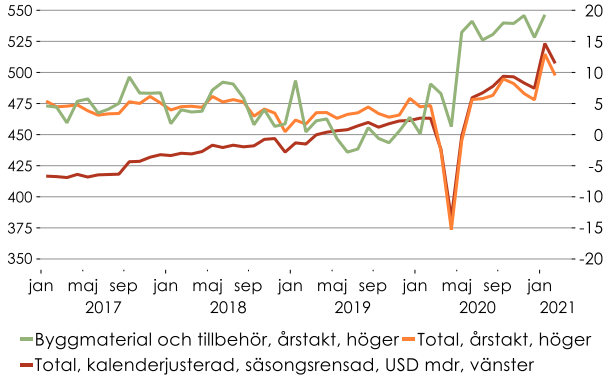

Källa: U.S. Census Bureau och Macrobond

Industriproduktionen dämpades i februari

Industriproduktionen återhämtade sig under 2020 och fram till januari i år, och produktionen var då cirka två procent lägre än året innan (se diagram 1.21). I februari dämpades sedan produktionen igen, vilket delvis beror på tillfälliga faktorer som vädret som störde produktionen. Men den minskade produktionen i fordonsindustrin kan snarare kopplas till lite mer långsiktiga problem med insatsvaror.

Framåtblickande indikatorer visar på förväntningar om tillväxt inom tillverkningsindustrin och även inom tjänstesektorn framöver (se diagram 1.22). Data sträcker sig fram till mars i år.

1.21 Industriproduktion

Index 2020:1=100

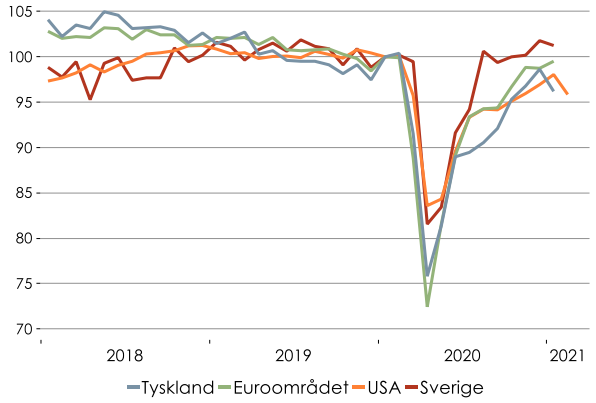

Källa: Eurostat, German Federal Statistical Office (Statistisches Bundesamt), Federal Reserve, Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

1.22 Inköpschefsindex, tillverkningsindustrin

Index

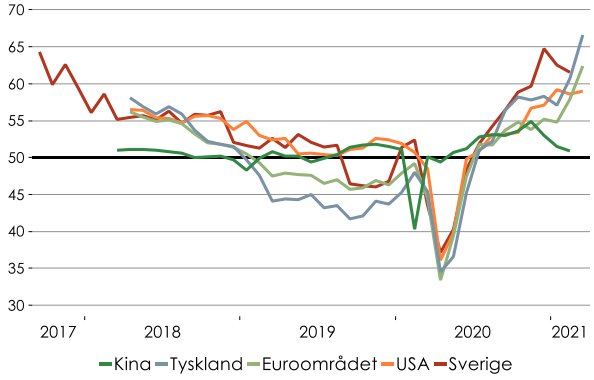

Källa: Swedbank, IHS Markit och Macrobond

Arbetsmarknaden svag

På arbetsmarknaden har antalet arbetslösa stabiliserat sig på en högre nivå än innan pandemins utbrott. I februari uppgick arbetslösheten till 6,2 procent. Detta är en betydligt lägre nivå än den som rådde i april, men alltjämt högre än för ett år sedan. En del av nedgången drivs av att människor lämnat arbetsmarknaden. Det svaga arbetsmarknadsläget innebär att det finns mycket lediga resurser på arbetsmarknaden, även kapacitetsutnyttjandet i tillverkningsindustrin är lågt. För en fortsatt återhämtning av ekonomin är det viktigt att produktionen tar fart, vilket kan bidra till fortsatt nedgång i arbetslösheten vilket i sin tur kan stimulera efterfrågan i ekonomin.

Expansiv politik trots stigande inflation

Utvecklingen framöver kommer påverkas av hur pandemin utvecklas, hur strikta restriktionerna är och hur snabbt och brett en vaccinering kommer att ske. Här är det tydligt att saker går i rätt riktning.

En tydligt expansiv inriktning av finanspolitiken bidrar också till en fortsatt återhämtning av amerikansk ekonomi. I december godkände kongressen ett stödpaket på 900 miljarder dollar. Utöver detta har stimulanspaketet på 1900 miljarder dollar gått igenom. Reformpaketet har stort fokus på investeringar i infrastruktur, klimatomställning samt omfördelningspolitik genom skattehöjningar och utbyggt socialt skyddsnät.

Penningpolitiken är också central. I USA lades den om i en tydligt expansiv riktning under 2020, då bland annat styrräntan sänktes till nära noll procent och omfattande tillgångsköp genomfördes.

Framöver väntas denna inriktning bestå för att motverka att räntorna stiger när skuldsättningen ökar till följd av stödpaketen. Den amerikanska centralbanken har också signalerat att styrräntan kommer att vara fortsatt låg, även om inflationen stiger över inflationsmålet. De har uttalat att de övergår till ett prisnivåmål snarare än ett inflationsmål som styråra för penningpolitiken. De går även ifrån en mer prognosbaserad politik till att fokusera mer på faktiska utfall. De vill se att inflationen faktiskt stiger tydligt innan de justerar den expansiva inriktningen.

Stigande inflation

Inflationen har dock redan stigit. I början av 2020 föll inflationen liksom i många andra länder. Den tydligt försvagade konjunkturen medförde bland annat att råvarupriser och oljepriset rasade. Olika tjänstepriser föll också brant, som exempelvis flygpriser. Samtidigt steg priset på vissa varor dit efterfrågan kanaliserades.

Den kraftiga återhämtningen under kvartal tre medförde sedan att råvaru- och energipriser steg igen. Detta i kombination med en försvagad dollar bidrog till att inflationen steg igen. Trots lediga resurser i ekonomin uppgick inflationen i februari till 1,7 procent. En fortsatt återhämtning och ett ökat resursutnyttjande talar för fortsatt stigande inflation. Men sannolikt kommer en fortsatt globalisering och fallande energipriser hålla tillbaka inflationstrycket. Det kommer bidra till att penningpolitiken kan fortsätta att understödja återhämtningen genom att ha en expansiv inriktning.

1.23 Inflation

Årstakt, procent

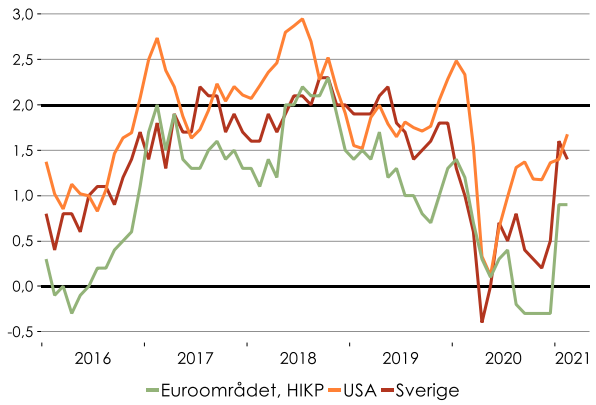

Källa: Statistics Sweden (SCB), U.S. Bureau of Labor Statistics (BLS), Eurostat och Macrobond

Uppreviderad prognos

De nya finanspolitiska stimulanserna, den snabba vaccineringen och den starka utvecklingen under andra halvan av 2020 motiverar en upprevidering av BNP-tillväxten för 2021. Tillväxten väntas nu uppgå till 5,5 procent att jämföra med 3,5 procent i den förra bedömningen. Under 2022 väntas återhämtningen fortsätta och BNP-tillväxten uppgå till cirka fyra procent.

Euroområdet – trög vaccinering bromsar

I Europa ledde den andra vågen av pandemin till ytterligare restriktioner. Åtgärder satte spår i den ekonomiska utvecklingen, men inte i lika stor utsträckning som under våren 2020. BNP-tillväxten under fjärde kvartalet bromsade tydligt in och blev svagt negativ (se diagram 1.24). Sett över hela 2020 minskade BNP i euroområdet med cirka sju procent.

1.24 BNP-tillväxt

Kvartalsförändring, procent

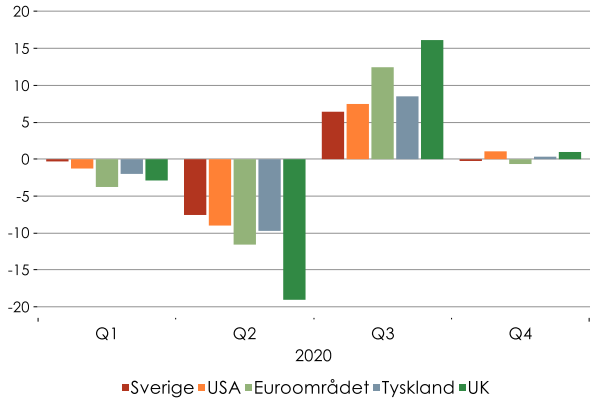

Källa: German Federal Statistical Office (Statistisches Bundesamt), Eurostat och Macrobond

1.25 BNP-tillväxt
Årlig procentuell förändring

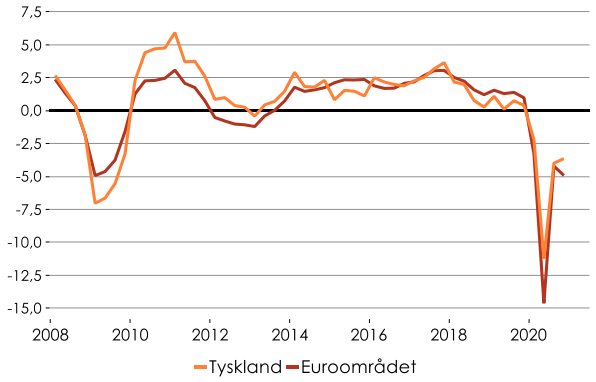

Källa: Eurostat, German Federal Statistical Office (Statistisches Bundesamt) och Macrobond

Industrin får nya problem
Tillverkningsindustrin i euroområdet drabbades sammantaget mindre än tjänstesektorn under hösten och vintern och i januari i år var produktionen på ungefär samma nivå som i januari 2019 (se diagram 1.21).

I Tyskland dämpades däremot produktionen i januari. Bilindustrin som drabbades hårt under inledningen av pandemin uppvisade en stark återhämtning under året. Nedgången i januari är delvis kopplad till utbudsproblem inom bilindustrin, där leveransproblem av insatsvaror som halvledare försvårade produktionen.

Även tysk byggindustri backade något i januari. Annars har byggindustrin klarat sig relativt väl under pandemin (se diagram 1.26). Produktionen var stabil under året och i december var produktionen cirka sex procent högre än i januari 2020. Den expansiva politiken med exempelvis låga räntor och ett större hemmafokus har sannolikt bidragit till att hålla uppe produktionen.

Stigande inköpschefsindex
Inköpschefsindex för tillverkningsindustrin i euroområdet och Tyskland steg kraftigt i februari och mars till skillnad från indexets utveckling för Kina och USA (se diagram 1.22). Bland annat var det en rekordstark produktionsökning i Tyskland och en uppgång även i övriga länder som drev utvecklingen. Indexet steg även som en följd av en ökad prispress i spåren av försenade leveranser och brist på insatsvaror.

Andra framåtblickande indikatorer för tysk tillverkningsindustri som ifo-index steg också i februari och mars och indikerar tillväxt.

1.26 Industriproduktion i Tyskland
Index 2020:1=100

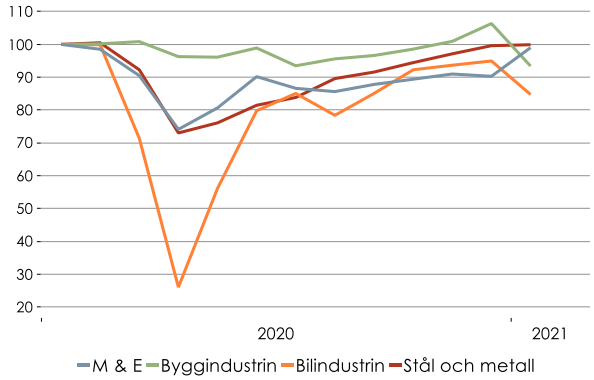

Källa: German Federal Statistical Office (Statistisches Bundesamt) och Macrobond

Pandemin sätter spår i tjänstesektorn och detaljhandeln
För tjänstesektorn i euroområdet utvecklades inköpschefsindexet svagt under andra halvan av 2020. Efter en mindre uppgång i december har indexet rört sig sidledes under inledningen av det nuvarande året. Även om indikatorn är svag, så är stämningsläget betydligt mindre dystert än vid bottennoteringen i april 2020.

Även detaljhandeln har utvecklats svagt och omsättningen har gradvis dämpats sedan oktober. I januari föll omsättningen med nästan 10 procent jämfört med i december och stämningsläget har försämrats under de senaste månaderna.

Hushållens konfidensindikator var i februari allt jämt på en lägre nivå än det historiska genomsnittet och arbetsmarknaden är fortsatt svag. Arbetslösheten föll mellan september och november, för att sedan plana ut på drygt åtta procent.

Återhämtningen skjuts framåt i tiden
I euroområdet går vaccineringen trögt och många länder har drabbats av nya utbrott av Covid-19. I euroområdet har 10-15 procent av befolkningen börjat vaccineras. En av anledningarna till den tröga vaccinationstakten är att EU varit långsammare med att teckna avtal med vaccintillverkarna än USA och Storbritannien och därmed har även leveranserna till EU gått långsammare. Dessutom har förtroendet sjunkit för framförallt AstraZenecas vaccin i och med misstankarna om att vaccinet skulle kunna öka

risken för blodproppar. Detta antas dra ner vaccinationstakten ytterligare i euroområdet och flera europeiska länder har nyligen infört ytterligare restriktioner för att minska smittspridningen. Samtidigt har EU hotat om att stoppa exporten av vaccin till bland annat Storbritannien.

Problem med vaccineringen och nya utbrott gör att återhämtningen skjuts framåt i tiden. BNP-tillväxten bedöms bli svagare under första halvåret i år jämfört med föregående bedömning. Under senare delen av detta år väntas vaccineringen bli mer utbredd, pandemin klinga av och restriktionerna fasas ut. Detta tillsammans med EU:s stora återstarts-program, som bidrar till ökad finanspolitisk stimulans, samt den expansiva penningpolitiken väntas medföra att återhämtningen i ekonomin kommer igång igen under framförallt sista kvartalet i år.

Svensk ekonomi

Även i Sverige återhämtade sig ekonomin kraftigt under det tredje kvartalet 2020 i takt med att smittspridningen minskade. Under fjärde kvartalet avstannade sedan återhämtningen även i Sverige och BNP var i stort oförändrad jämfört med tredje kvartalet. Svensk BNP minskade därmed med knappt tre procent under 2020, i linje med den bedömning som gjordes i december. I relation till euroområdet blev alltså nedgången i svensk ekonomi under 2020 betydligt mindre.

2.1 BNP

Fasta priser, säsongsrensat, procent

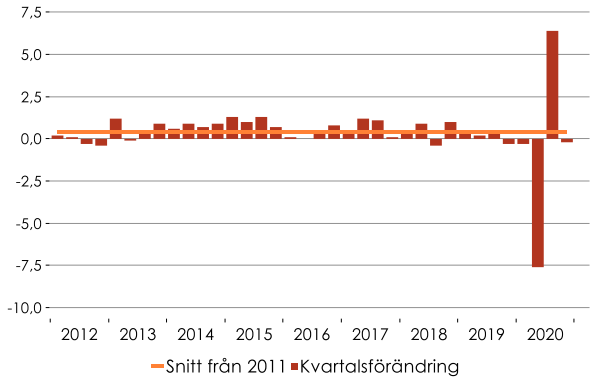

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Nedgången under fjärde kvartalet berodde delvis på att hushållens konsumtion minskade med nästan en procent. Minskade konsumtionsutgifter för boende samt hotell- och restaurangtjänster bidrog till nedgången.

2.2 Export av varor

Fasta priser, säsongsrensat, procent

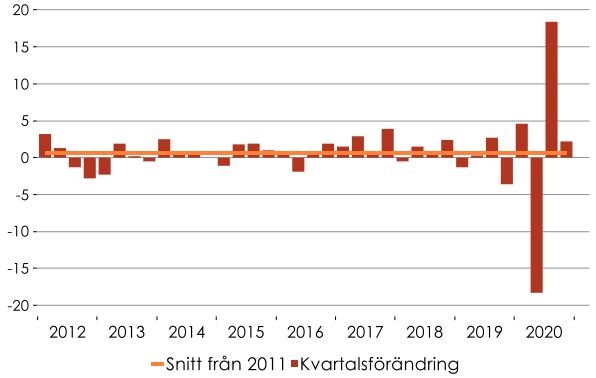

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Varuexporten ökade med drygt två procent, vilket var en tydlig dämpning i tillväxten jämfört med det tredje kvartalet (se diagram 2.2).

Investeringarna var sammantaget i stort oförändrade under det fjärde kvartalet i relation till det tredje (se diagram 2.3). Detsamma var fallet för investeringarna inom bostäder och anläggningar, som normalt står för 45 procent av de totala investeringarna. Investeringar i maskiner och inventarier ökade svagt.

2.3 Fasta bruttoinvesteringar

Fasta priser, säsongsrensat, procent, kvartalsförändring

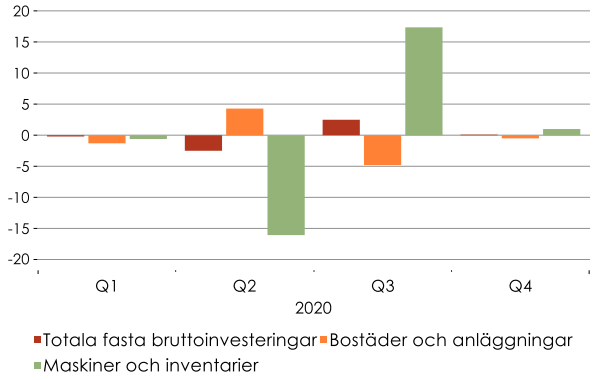

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Bostadsinvesteringarna, som på egen hand utgör ungefär en femtedel av de totala investeringarna, föll under kvartal tre men steg sedan svagt under kvartal fyra. På grund av en relativt stark utveckling under det andra kvartalet ökade bostads-investeringarna sammantaget med drygt två procent under 2020 jämfört med 2019.

2.4 Bostadsinvesteringar

Fasta priser, säsongsrensat, miljarder

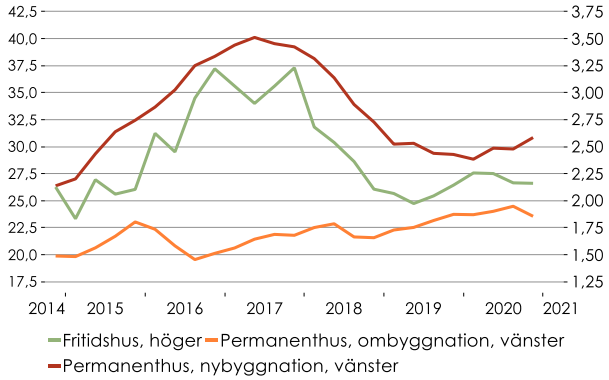

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Stigande nybyggnationer

Ökningen av bygginvesteringarna under året kommer av ökade ombyggnationer av permanenthus och investeringar i fritidshus, som ökade med nästan fem respektive 11 procent under 2020. Byggandet av fritidshus ökade starkt i slutet av 2019 och början av

2020 men minskade sedan något under året (se diagram 2.4). Ombyggnationerna föll under kvartal fyra efter ett starkt tredjekvartal. Nybyggnation av permanenthus har däremot stigit gradvis under året, och var fem procent högre under kvartal fyra 2020 jämfört med motsvarande kvartal 2019.

2.5 Bygglov och nybyggnation

Kvartalsdata

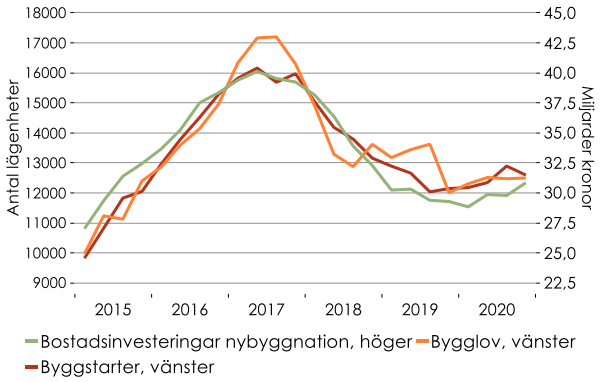

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

2.6 Bygglov

Antal bostäder, kvartalsdata

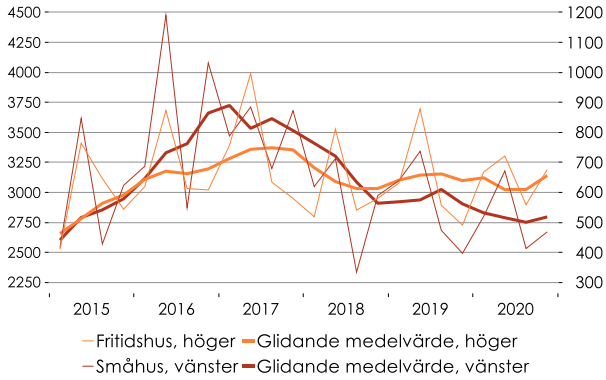

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Fortsatt starkt byggande under 2021

Under 2020 utfärdades bygglov för omkring 50 000 bostäder i flerbostadshus och småhus (se diagram 2.5 och 2.6). Av dessa var cirka 39 000 lägenheter i flerbostadshus vilket är en ökning med 6,6 procent jämfört med året innan. För småhus var motsvarande siffra drygt 11 000 vilket är en minskning med 3,7 procent. Eftersläpning i rapporteringen gör att de senaste fyra kvartalens siffror är underskattade. Störst är underskattningen det senaste kvartalet, cirka 30 procent, medan eftersläpningen efter ett år är drygt 1 procent. Redan nu tyder statistiken på en viss uppgång i byggloven.

Givet underskattningen tyder detta på att byggandet kan komma att öka även i år. Med viss eftersläpning bör sedan bostadsinvesteringarna öka. För detta talar även en fortsatt återhämtning i ekonomin med en ökad allmän produktion och efterfrågan samt en förbättrad arbetsmarknad.

Stark bygghandel

Ser man på utvecklingen hittills i år visar data över detaljhandelns försäljningsvolym i kalender-korrigerade och säsongsrensade tal på en månadsökning i januari med 3,4 procent och med 0,7 procent i februari, att jämföra med en minskning i december. Jämfört med motsvarande period 2020 blev försäljningsvolymen i februari cirka 4,5 procent högre. Bland de företag som säljer byggmaterial och tillbehör uppgick årstakten till hela 10 procent i februari och sett över hela 2020 var ökningen nästan 15 procent. Utvecklingen har varit gynnsam för skogsindustrin.

2.7 Detaljhandeln

Kalenderkorrigerad försäljningsvolym. Årlig procentuell förändring

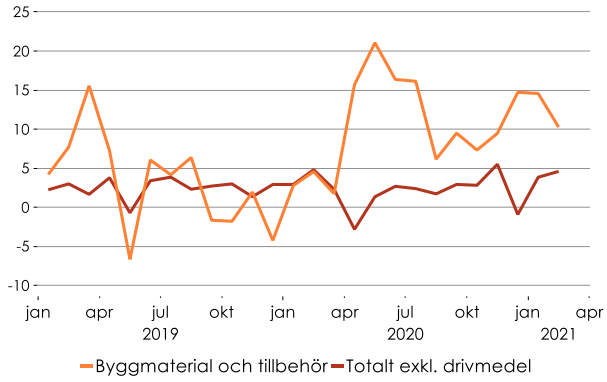

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Återhämtning i tillverkningsindustrin

Industriproduktionen fortsatte överlag att stiga i december. Jämfört med december 2019 var produktionen i tillverkningsindustrin cirka sex procent högre. Vägen dit har dock varit volatil och dessutom spretar utvecklingen mellan branscherna. Det som drev utvecklingen under 2020 var främst pandemin. De branscher som tvingades stänga ned påverkades så klart tydligt negativt, medan andra, som erbjöd varor och tjänster till vår nya hemmavardag, till och med fick ett uppsving. Den genomsnittliga årsförändringen i produktion för

tillverkningsindustrin som helhet landade på en minskning med 4,5 procent för 2020.

I januari mattades den positiva utvecklingen av något och produktionen inom tillverkningsindustrin blev aningen lägre jämfört med månaden innan. Sett till årstakten var industriproduktionen drygt en procent högre än i januari 2020 (se diagram 2.8).

2.8 Industriproduktion

Index, 2020 januari=100

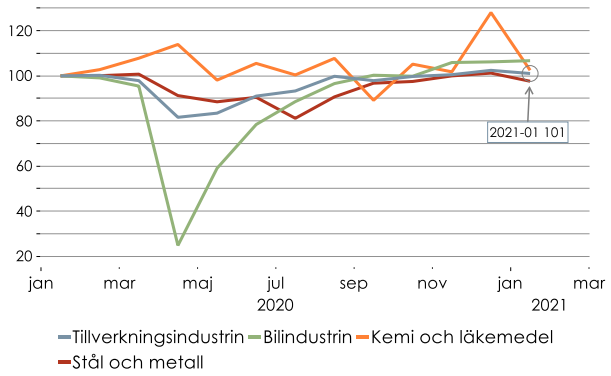

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Inköpschefsindex fortsatt i tillväxtzonen

Blickar man framåt tyder mycket på en fortsatt uppgång i produktionen. Inköpschefsindex för tillverkningsindustrin sjönk förvisso i januari och februari för första gången på åtta månader (se diagram 2.9). Men indexet befinner sig dock fortfarande långt över det historiska genomsnittet vilket indikerar tillväxt och en positiv framtidssyn. Nedgången drevs främst av ett fall i indexet för orderingången. Noterbart var även en tydlig ökning av leveranstider, vilket kan tyda på störningar i utrikeshandeln eller en stark efterfrågan.

För tjänstesektorn steg däremot inköpschefsindex i januari och februari. Till skillnad mot utvecklingen i euroområdet befinner sig indexet allt jämt i tillväxtzonen vilket tyder på fortsatt återhämtning samt motståndskraft mot de hårdare restriktionerna.

2.9 Inköpschefsindex, tillverkningsindustrin

Index

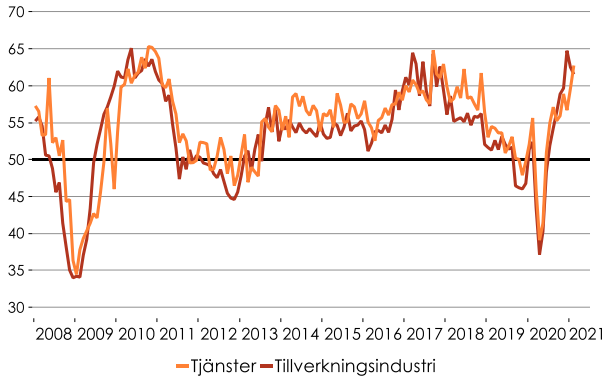

Källa: Swedbank och Macrobond

Även Konjunkturinstitutets indikator stark

Konjunkturinstitutets samlade barometerindikator, som sammanfattar stämningsläget i ekonomin, ökade från cirka 100 i januari till 104 i februari (se diagram 2.10). Enligt denna indikator befinner sig därmed ekonomin i stort i ett normalläge. Det är dock en väl ljus bild av läget i Sverige just nu. Vid stora kast, som det varit under senaste året, blir indikatorns utveckling över tid mer informativ än nivån. Och när det gäller utvecklingen visar indikatorn på ett allt bättre stämningsläge.

2.10 Indikatorer på stämningsläget

Index

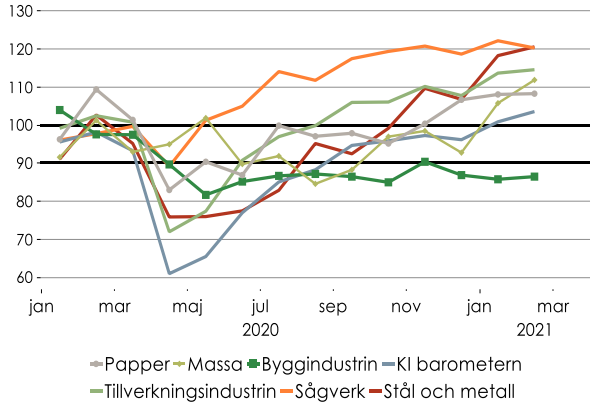

Källa: Konjunkturinstitutet och Macrobond

Anm; Konfidensindikatorn för industrin är en sammanvägning av orderstock (nulägesomdöme) - färdigvarulager (nulägesomdöme) + produktionsvolym (förväntningar).

Tillverkningsindustrin är den sektor där optimismen syns tydligast, men även inom sågverken, massa- och pappersindustrin fanns tecken på optimism. Indikatorn för bygg- och anläggningsverksamheten fortsatte att röra sig sidledes på en relativt svag nivå.

Även hushållen har blivit allt mer positiva kring hur den svenska ekonomin kommer att utvecklas under det närmaste året. Samtidigt uppger en rekordstor andel av hushållen att det i nuläget är fördelaktigt att spara.

Förväntningar om ökad produktion

Konjunkturinstitutets indikator för stämningsläget inom tillverkningsindustrin har ökat successivt under de senaste månaderna. Det som har drivit uppgången i februari är att allt fler förväntar sig stigande produktionsvolym på tre månaders sikt. Synen på orderstockarnas storlek och varulagren var däremot oförändrad.

Allt fler företag rapporterar dessutom om en ökad faktisk produktionsvolym i februari jämfört med januari.

Orderingången på hemmamarknaden ökade för andra månaden i rad efter att ha minskat något under slutet av föregående år. Även på exportmarknaden uppges orderingången ha ökat i februari. Industriföretagen var dock alltjämt missnöjda med storleken på exportorderstocken men förväntade sig högre försäljningspriser på såväl hemmamarknaden som exportmarknaden de närmaste månaderna.

Inom bygg och anläggning var förväntningarna på de kommande månadernas byggande mindre negativa i februari jämfört med månaden innan. Däremot har anställningsplanerna blivit mer pessimistiska och konfidensindikatorn ligger därmed kvar under det historiska genomsnittet.

Stärkt orderingång

I diagram 2.11 visas orderingången enligt SCB fram till januari mätt som utveckling jämfört med motsvarande månad året innan. Dessa data tyder på att efterfrågan på industriprodukter har stärkts i många branscher och orderingången för tillverkningsindustrin var som helhet på en högre nivå än för ett år sedan. En nedgång kan dock noteras för fordonsindustrin.

2.11 Orderingång

Årstakt, procent

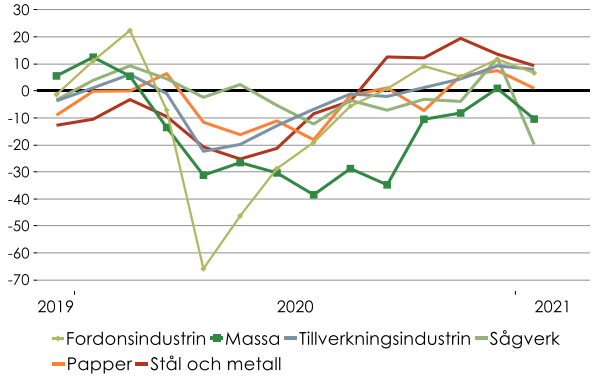

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Basindustrin

Basindustrin har sammantaget klarat krisen relativt väl. Vissa delar av basindustrin drabbades inledningsvis hårt i pandemin då efterfrågan tydligt föll. Under andra halvåret 2020 steg efterfrågan tydligt.

Kronans växelkurs har under krisen inte varit någon draghjälp. Tvärtom förstärktes kronkursen mellan januari 2020 och januari i år med drygt 14 procent mot dollarn och cirka fem procent mot euron (se diagram 2.12). Detta har haft en dämpande effekt på exportpriserna och exportvärdena i hela industrin (se diagram 2.12 och 2.13).

Sett som ett genomsnitt över året var kronans utveckling mindre dramatisk. För helåret 2020 var kronans växelkurs jämfört med 2019 endast knappt tre procent starkare mot dollarn och cirka en procent starkare mot euron.

Under inledningen av 2021 har kronans växelkurs legat relativt stabilt gentemot euron medan växelkursen mot dollarn har deprecierat något. Exportpriserna för tillverkningsindustrin som helhet var något lägre i januari jämfört med månaden innan.

2.12 Exportpriser (SEK) och växelkurser
Index, 2020 januari=100

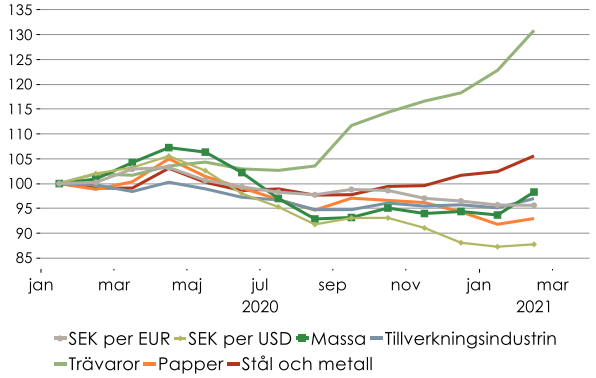

Källa: Statistics Sweden (SCB), Central Bank of Sweden (Riksbanken) och Macrobond

2.13 Exportvärden (SEK)
Index, 2020 januari=100

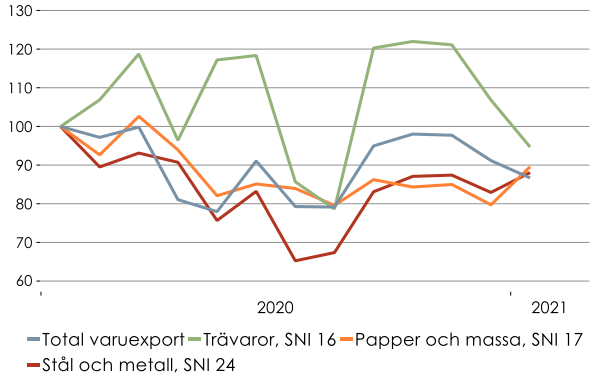

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Stark export i skogsindustrin
Skogsindustrin har gynnats av en expansiv politik i kombination med att människor vistats mer hemma och att fokus på boendet och hemmiljön har ökat. Bostadsmarknad och bygghandel har därför utvecklats relativt starkt, vilket varit positivt för branschen. Fenomenet syns i Sverige men även i Europa och USA. Exportvärdet för svenska trävaror ökade därför med i genomsnitt 11 procent 2020 jämfört med 2019, att jämföra med total varuexport som minskade med sex procent under 2020.

Produktionen av trävaror i Sverige har till och med haft svårt att hålla jämna steg med efterfrågan. 2020 minskade svensk produktion av sågade trävaror med cirka en procent trots att efterfrågan och utleveranserna från sågverken ökade med sex procent jämfört med 2019. Till följd av detta minskade varulagren under året till de lägsta nivåerna på 20 år. Det som höll tillbaka produktionen var sjukfrånvaro i produktionen och osäkerheten om marknadsutvecklingen under våren.

Som en följd av den ökade e-handeln steg de svenska pappers- och kartongbrukens produktion och leveranser av förpackningsmaterial med tre procent under 2020. Under slutet av året accelererade utvecklingen och under fjärde kvartalet var exporten hela sju procent högre än under fjärde kvartalet 2019. Priserna för de olika förpackningskvaliteterna ökade också 2020.

Däremot fortsatte den negativa utvecklingen för grafiskt papper som pågått under en lång tid. Både produktion och leveranser föll med hela femton procent under 2020. Den svaga utvecklingen gjorde att priserna för grafiskt papper föll under 2020.

Kina fortsatt att växa i betydelse för svensk skogsindustri. Den totala exporten av papper och kartong till Kina steg med 16 procent vilket gör landet till tredje största köparen. Även för sågade trävaror är Kina nu den tredje största exportmarknaden.

2.14 Förväntad produktionsvolym, skogsindustrin
Index, 3-månaders glidande medelvärde

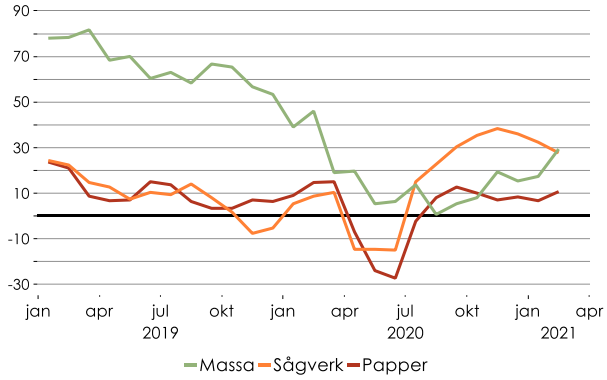

Källa: Konjunkturinstitutet och Macrobond

Positiv syn på framtiden, speciellt hos sågverken
Konjunkturinstitutets barometerindikator för pappers- och massaindustrin låg under större delen av 2020 under normalläget (se diagram 2.10). I oktober 2020 började indikatorerna att stiga. Uppgången följer främst av att omdömet om orderstockarnas storlek var betydligt mindre dystra än tidigare. I pappersindustrin var värdet dock fortsatt negativt i februari vilket innebär att företagen sammantaget tyckte att orderstocken var för liten. I massaindustrin var synen på orderstocken däremot klart positiv.

Uppgången följer dessutom av att synen på färdigvarulagren förbättrats. Den positiva synen på kommande produktion består. Det är fler företag som förväntar sig en ökning av produktionen de kommande tre månaderna än det motsatta (se diagram 2.14). Företagen i både pappers- och massaindustrin har också en ljusare syn på orderingången på export- och hemmamarknaden.

Konjunkturinstitutets indikator för sågverken utvecklades starkt under 2020 och låg på en hög nivå i februari i år. Synen på orderstocken är väldigt positiv liksom förväntad framtida produktion.

Gruvbranschen – stigande internationella priser

Gruvindustrin har också klarat sig relativt väl. Många har kunnat hålla igång produktionen trots pandemin. Volymen av bruten malm hålls relativt konstant över tid, så förädlingsvärdet i fasta priser påverkas på kort sikt främst av metallhalterna. Enligt SCB var förädlingsvärdet i fasta priser i stort detsamma 2020 som 2019. Under det första kvartalet i år har produktionen påverkats negativt av sjukfrånvaro kopplat till Covid-19 och produktionsstörningar.

Intäkterna påverkas alltså sedan av de volatila priserna (se vidare fördjupningen ”En utmaning för basindustrin är kraftigt volatila internationella priser”). Starkast gick guld- och silverpriserna som i snitt över året 2020 steg med över 20 procent. Järnmalmspriserna i dollar ökade också starkt. De var i genomsnitt nästan 20 procent högre under 2020 än under 2019. Koppar- och nickelpriserna svängde stort men i genomsnitt var priserna i stort desamma som året innan. Zink- och blypriserna föll däremot med cirka 10 procent i genomsnitt. Som tidigare påpekats föll dollarkursen med cirka tre procent i genomsnitt mot kronan under samma period, vilket minskar värdet i kronor.

Stål- och metallindustrin drabbades hårt

Stål- och metallindustrin påverkades väldigt negativt av minskad ekonomisk aktivitet efter utbrottet av Covid-19. Produktionen föll i inledningen av krisen och hade i juli minskat med cirka 20 procent jämfört med i januari (se diagram 2.8). Industrin påverkas i stor utsträckning av utvecklingen i bland annat EU, som är den största marknaden för svensk stålindustri och där Tyskland är det största mottagarlandet. En svag bilindustri, särskilt i Tyskland, drabbar branschen hårt.

Återhämtningen inom tysk ekonomi i allmänhet och tysk bilindustri i synnerhet medförde att produktionen sedan tog fart igen. I oktober var tillväxten endast två procent lägre än i början av året. Och jämfört med oktober förra året var produktionen en procent högre. Att snabbt kunna få igång och tillbaka produktionen till tidigare höga nivåer visar på stor flexibilitet i verksamheten. Från oktober till januari har produktionen sedan rört sig sidledes, vilket även varit fallet för bilindustrin som har haft problem med produktionen.

Priserna inom stålindustrin föll under inledningen av 2020. Detta, tillsammans med en starkare kronkurs och fallande efterfrågan, bidrog till att exportvärdet sjönk (se diagram 2.13). Under de senaste månaderna har exportpriserna återigen ökat, liksom exportvärdet (se diagram 2.12).

Förbättrat stämningsläge i stål- och metallindustrin

Blickar man framåt så är stämningsläget väldigt positivt inom stål- och metallindustrin och Konjunkturinstitutets konfidensindikator ökade återigen i februari. Den senaste månadens uppgång drevs delvis av mer positiva förväntningar om framtida produktion. Även synen på orderstocken är positiv och orderingången ökade i februari på såväl exportmarknaden som hemmamarknaden, men i något mindre omfattning än tidigare.

Även data från SCB visar på ett starkt orderläge (se diagram 2.11). Orderläget har enligt SCB under senare månader legat på en högre nivå än för motsvarande månader året innan. Delvis kan ökningen förklaras av ett svagt slut på 2019. Men det ökade orderläget kan också vara kopplat till att kunder garderar sig och vill säkerställa framtida leveranser. Långa ledtider och leveransproblem kan därmed vara den bakomliggande orsaken till ökningen i orderingången.

2.15 Stämningsläget i stål- och metallindustrin
Index

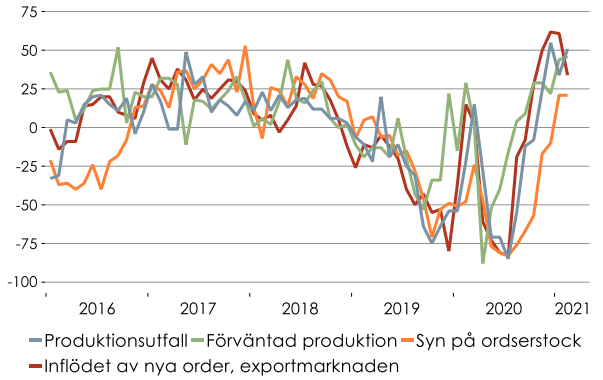

Källa: Konjunkturinstitutet och Macrobond

Basindustrin ökar endast svagt
Basindustrins volymtillväxt väntas uppgå till knappt en procent i år och 2022. Efterfrågan är stark men utbudsproblem och restriktioner håller tillbaka produktionen. På sikt innebär ett ökat fokus på klimat och hållbarhet i Sverige och globalt enorma möjligheter för industrin. Ett ökat välstånd i världen bör också öka efterfrågan på industrins produkter. Utmaningarna för industrin är främst politiken.

Svag arbetsmarknad

Ny metod i AKU från januari 2021
Sett till helåret 2020 minskade antalet arbetade timmar i Sverige med hela 4,6 procent jämfört med året innan. Inom de branscher som påverkats mest av restriktioner och uppmaningarna om social distansering var minskningen ännu mer påtaglig. Störst var minskningen inom hotell och restaurang där antalet arbetade timmar minskade med 25 procent jämfört med föregående år. Bland företagen inom tillverkning och utvinning minskade antalet arbetade timmar med drygt 7 procent.

Sedan 1 januari 2021 tillämpas en ny ramlag för arbetsmarknadsstatistiken i samtliga EU-länder. Denna omläggning syftar till att göra statistiken mer jämförbar mellan länder men innebär även att arbetskraftsundersökningarna (AKU) under 2021 inte kommer kunna jämföras med tidigare år. SCB uppskattar att 30 000 färre personer kommer att definieras som sysselsatta efter omläggningen[1]. Många av dessa kommer sannolikt klassificeras som utanför arbetskraften och därför påverkas inte arbetslösheten i lika hög grad. Men det finns även inledningsvis anledning att tolka dessa värden med viss försiktighet.

Utifrån AKU:s nya definitioner uppgick antalet arbetslösa i februari till drygt 530 000 personer och arbetslösheten uppgick till 8,8 procent.

En alternativ källa som kan användas för att bedöma hur arbetslösheten utvecklas är Arbetsförmedlingens registeruppgifter över antalet öppet arbetslösa samt deltagare i arbetsmarknadsprogram. Över tid har förändringarna i arbetslösheten enligt detta mått sammanfallit relativ väl med arbetslösheten enligt AKU även om vissa skillnader förekommer (se diagram 2.16). I februari uppgick arbetslösheten enligt Arbetsförmedlingen till 8,7 procent vilket är en viss minskning från i somras då motsvarande siffra var drygt 9 procent.

2.16 Arbetslöshet
Procent av arbetskraften, säsongsrensat

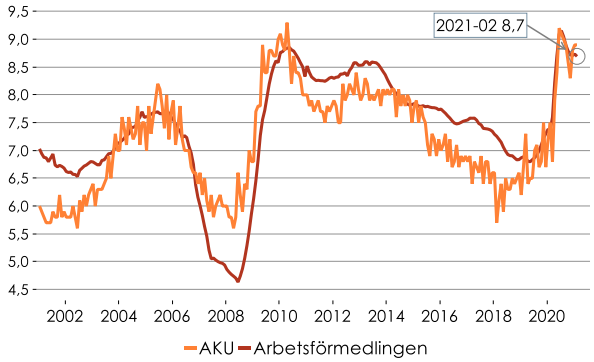

Källa: Swedish Public Employment Service (Arbetsförmedlingen), Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Det totala antalet personer som varslats om uppsägning har minskat under de senaste månaderna och uppgick i februari till omkring 2 500, vilket är betydligt färre än under inledningen av pandemin (se diagram 2.17). Utvecklingen är likartad inom tillverkningsindustrin där varslen har legat på en låg nivå under januari och februari.

[1] https://www.scb.se/contentassets/6bfa8415fb004be7af3de325644cabb8/inforande-av-ramlagen-i-aku-2021.pdf

2.17 Varsel i Sverige

Antal per månad

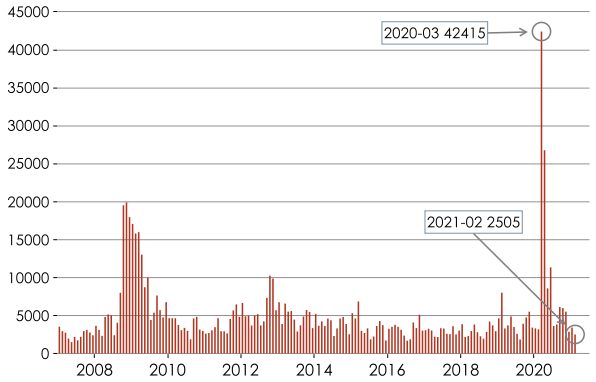

Källa: Swedish Public Employment Service (Arbetsförmedlingen) och Macrobond

2.18 Förväntat antal anställda

Nettotal

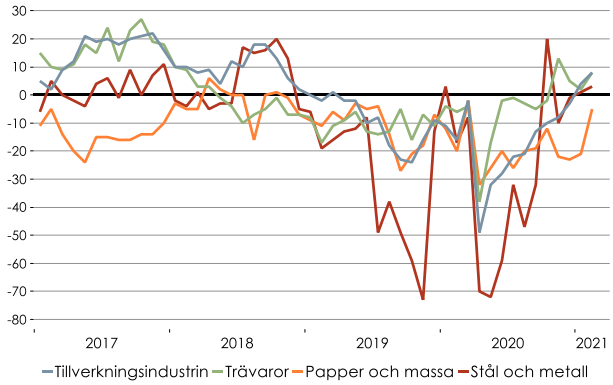

Källa: Swedish National Institute of Economic Research (Konjunkturinstitutet, NIER) och Macrobond

Enligt Konjunkturinstitutets barometer i februari har samtidigt anställningsplanerna blivit ytterligare något mer optimistiska för tillverkningsindustrin som helhet vilket tyder på vissa personalökningar under de närmaste tre månaderna (se diagram 2.18). Inom stål- och metallindustrin och bland sågverken var det fler företag som bedömde att de kommer att anställa personal framöver snarare än att minska antalet anställda. Det motsatta gäller alltjämt i massa- och pappersindustrin även om anställningsplanerna såg ljusare ut i februari än tidigare. Även bland hushållen har andelen som tror på en ökad arbetslöshet under det närmaste året minskat.

Situationen på arbetsmarknaden ljusnar under hösten

De mer dystra ekonomiska utsikterna under inledningen av detta år väntas dock ge avtryck på arbetsmarknaden och företagen bedöms avvakta med större nyrekryteringar. Arbetslösheten ligger därför kvar på en hög nivå fram till hösten. När sedan tillväxten ökar snabbare väntas situationen på arbetsmarknaden ljusna och arbetslösheten falla. I år bedöms arbetslösheten i genomsnitt uppgå till 8,7 procent och under 2022 cirka åtta procent.

Löneökningstakten steg i november

Utbrottet av coronapandemin medförde att avtalsrörelsen prolongerades och löneökningstakten avtog därför under föregående år (se diagram 2.19). Nya avtal slöts sedan under hösten. Löneökningstakten har därefter ökat något från november då den första lönerevisionen skedde. I december var dock löneökningstakten alltjämt lägre än före coronapandemins utbrott.

2.19 Löneökningstakt

Årlig procentuell förändring

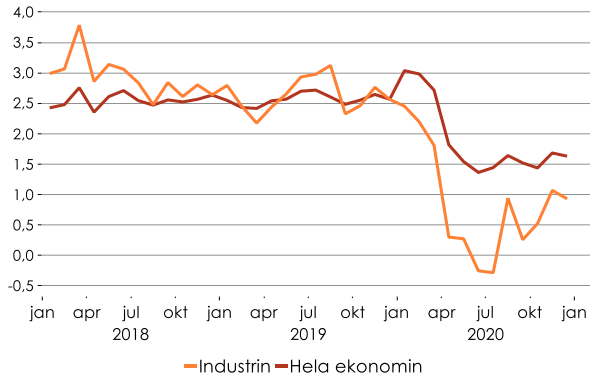

Källa: National Mediation Office (Medlingsinstitutet) och Macrobond

Fortsatt låg inflation

Inflationstakten, mätt som den årliga förändringen i KPIF, sjönk något i februari efter att ha stigit tydligt under inledningen av 2021. Inflationstakten uppgick till 1,5 procent vilket var lägre än väntat och lägre än Riksbankens prognos. Högre boendekostnader i form av stigande elpriser och hyreshöjningar var mest drivande till årsförändringen i KPIF. Prisuppgångarna motverkades framförallt av lägre priser inom gruppen audiovisuell och fotografisk utrustning samt datorutrustning. Mellan januari och februari motverkades även inflationstakten av lägre priser på

livsmedel där priserna föll inom ett flertal undergrupper. Den stärkta kronan bidrar till att importerade varor blir billigare vilket dämpar pristrycket.

2.20 Inflation

Årlig procentuell förändring

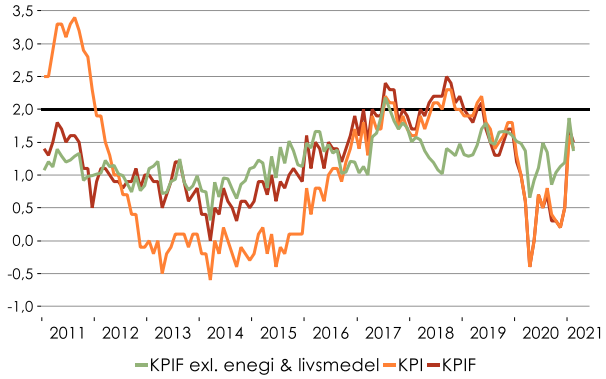

Källa: Statistics Sweden (SCB), Central Bank of Sweden (Riksbanken) och Macrobond

…och låga inflationsförväntningar

Samtidigt visar Prosperas senaste undersökning för mars på något stigande inflationsförväntningar, framförallt på ett års sikt. Penningmarknadens aktörer förväntar sig cirka 1,3 procents inflation om ett år, medan inflationen på två och fem års sikt väntas uppgå till 1,5 respektive 1,8 procent. Inflationsförväntningarna är dock alltjämt lägre än Riksbankens målinflation på två procent.

Arbetsgivarorganisationernas- och arbetstagarorganisationernas inflationsförväntningar är i den senaste mätningen ungefär på samma nivå på de olika horisonterna (se diagram 2.22).

Inflation under målet

Inflationen bedöms i genomsnitt blir cirka 1,5 i år och nästa år. Detta är ungefär i linje med snittet under de senaste 10–20 åren. Stigande produktionskostnader till följd av bland annat ökade metall-, energi- och fraktpriser väntas pressa upp inflationen. Globalisering och e-handel väntas samtidigt bidra till fortsatt relativt lågt kostnadstryck.

2.21 Inflationsförväntningar

Årlig procentuell förändring, penningmarknadsaktörer

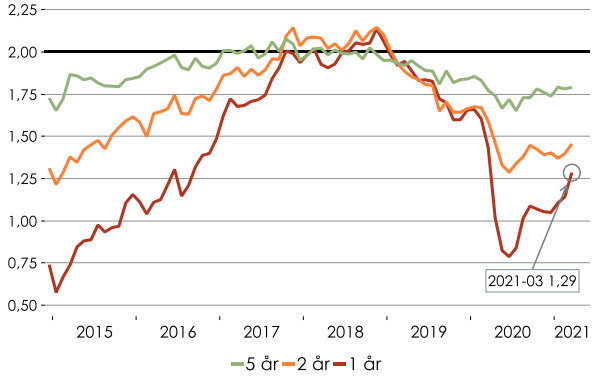

Källa: TNS Prospera och Macrobond

2.22 Inflationsförväntningar, KPIF, genomsnitt

Årlig procentuell förändring, arbetsgivarorganisationer (AG) och arbetstagarorganisationer (AT)

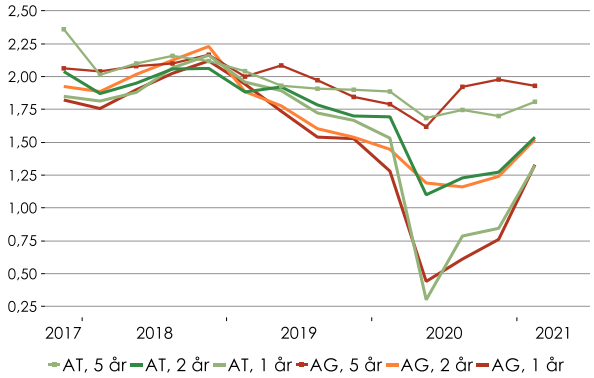

Källa: TNS Prospera och Macrobond